

SELVBESTEMMELSESRETTEN
- MED SÆRLIG FOKUS PÅ BEFOLKNINGEN I KOSOVO

Kandidatnummer: 576
Leveringsfrist: 25.04.2008

Til sammen 17518 ord

25.04.2008

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
<u>2</u>	<u>METODE OG KILDER</u>	<u>3</u>
<u>3</u>	<u>SELVBESTEMMELSESRETTE</u>	<u>5</u>
3.1	Utviklingen av selvbestemmelse frem til annen verdenskrig	5
3.2	Innholdet av den moderne selvbestemmelsesretten	7
3.2.1	FN pakten av 1945 og FN Konvensjonene om Sivile og Politiske Rettigheter og Økonomiske, Sosiale og Kulturelle Rettigheter av 1966.	7
3.2.2	Avkolonisering og fremmed dominering eller okkupasjon	10
3.2.3	Særlig undertrykte folk og uttredelse fra en stat	12
3.2.4	Selvbestemmelsens to aspekter, dens spesielle karakter og status	14
3.2.5	Rett for hvem?	16
3.2.6	Utfall av utøvelsen av rettigheten	20
3.2.7	Rett og plikt med hensyn til utøvelsen av selvbestemmelsesretten	23
3.3	Særlig om Uti possidetis	25
<u>4</u>	<u>RETTE</u> TIL SELVBESTEMMELSE FOR FOLKET I KOSOVO	<u>26</u>
4.1	Uttalelser om Kosovo	26
4.2	Kan befolkningen i Kosovo karakteriseres som et "folk"?	28
4.3	Kan folket i Kosovo påberope seg ekstern selvbestemmelsesrett?	31
4.3.1	Territorietildelinger, urettmessige overtagelser og nektelse av retten til selvstyre	31
4.3.2	Systematiske menneskerettighetsbrudd	36
4.3.3	Oppløsningen av Jugoslavia og Serbias territoriale integritet	42
4.3.4	Et folks uttrykte vilje	44
4.4	Rambouillet, UNMIK, EULEX og konstitusjonene Vs retten til selvbestemmelse	46

4.5	Hensynet til stabilitet i Balkan	52
4.6	Kort sammendrag og konklusjon	53
<u>5</u>	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>56</u>
<u>6</u>	<u>LISTER OVER TABELLER OG FIGURER M V</u>	<u>A</u>

1 Innledning

Selvbestemmelsesretten er en av de mest fundamentale rettigheter et folk innehar, da den er et nødvendig vilkår for at enkeltindividene skal kunne nyte sine individuelle rettigheter. Den er iboende i ethvert folk og trenger følgelig ikke å fortjenest og kan heller ikke bli fratatt.

At temaet også i dag er relevant og enda en gang puttet på dagsorden i nasjonale og internasjonale fora, har tiltrukket meg å se nærmere på dette innfløkte og svært politisk pregede temaet. Særlig relevant er temaet i tilknytning til den stadig urolige politiske og sosiale situasjonen i Kosovo, der ulike krefter til enhver tid har vært bestemmende for rettighetens utøvelse og praktisering.

Problemstillingen jeg kommer til å prøve å svare på vil følgelig være hvorvidt befolkningen i Kosovo innehar en rett til selvbestemmelse i folkerettslig forstand, herunder hvorvidt Kosovo kan anses som et folk. Dette skal jeg behandle i punkt 4.2-4.3. Videre skal jeg vurdere hvorvidt den kan sies å være utøvet ved uavhengighetserklæringen av 17. februar 2007 og hva slags begrensninger, om noen, de rettslige dokumenter utkommet under og etter krigen i 1998-99 kan sies å legge på retten. Dette skal jeg behandle i punkt 4.4.

Dette vil medføre å gå inn i selvbestemmelsesretten generelt, noe som leder meg til mitt andre formål med valg av emnet; Selvbestemmelsesretten er blitt lite behandlet av norske teoretikere særlig de to siste tiårene.¹ Der den omtales i pensumbøker i den juridiske disiplin, omtales den kort eller unndras fra pensumrelevant materiale, noe som er uheldig med tanke på dens stadige relevans.

---

¹ Den siste fremstillingen av selvbestemmelsesretten på norsk ble skrevet av Øyvind Østerud i 1984.

Selvbestemmelsesretten er en kollektiv rettighet, og er slik ikke en rettighet for den enkelte person men for et helt folk,² noe som vil si at den kun kan påberopes av en større gruppe av mennesker som under nærmere bestemte kriterier utgjør et "folk" i folkeretten. For at man skal kunne påberope seg selvbestemmelsesretten er det følgelig et vilkår at man regnes som et "folk" i folkerettslig forstand.³

Selvbestemmelsesretten kan deles inn i to hovedgrupper; For det første kan det bli snakk om retten til intern selvbestemmelse, også kalt retten til selvstyre, der det sentrale blir et folks rett til fritt å bestemme deres politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle status av og for dem selv. Den andre siden av selvbestemmelsesretten er den eksterne, det vil si et folks rett til å bestemme dets internasjonale politiske status. Med dette sikter man til uttredelse av en stat og etablering av en egen selvstendig stat, sammenslutning eller integrering med en annen stat eller omdanning til en annen fritt valgt politisk status. Dette kommer jeg tilbake til særlig under punkt 3.2.4 og 3.2.6.

Selvbestemmelsesretten har gjennom tidene vært gjenstand for stor internasjonal debatt. Debattene har dels dreiet seg om etableringen av selvbestemmelse som del av det internasjonale rettssystem. Dels har de også dreiet seg om rang i forhold til prinsippet om en stats territorielle integritet, der prinsippet alltid har hatt sterkt rotfeste i folkeretten til enhver tid. Grunnene til de stadige debattene har vært uklar, upresis, knapp, ja til og med motstridende stats- og rettspraksis samt resolusjoner.

Med tanke på temaets kompleksitet, dets store omfang og den korte tiden som er til disposisjon for en slik oppgave, vil det være umulig for meg å behandle det uttømmende. Derfor kommer jeg også til å begrense behandlingen av selvbestemmelsesretten til eksternt selvbestemmelse, og berøre retten til selvstyre kun der det er nødvendig for den generelle konteksten. Likeså er det vanskelig å behandle emnet strengt juridisk. For en juridisk klargjøring er det derfor nødvendig med historiske og politiske innspill.

---

² Nowak (2005) s. 14

³ Dette kommer jeg mer utførlig tilbake til under punkt 3.2.5

Som overskriften antyder er oppgaven delt i to. Den første delen (punkt 3 ”Selvbestemmelsesretten”) handler om selvbestemmelsesretten generelt der jeg skal forsøke å redegjøre for selvbestemmelsens utvikling og hvordan den forstås i dag. Denne vil tjene som en bakgrunn for behandlingen av oppgavens andre del, punkt 4, om selvbestemmelsesretten for folket i Kosovo.

2 Metode og kilder

Selvbestemmelsesretten hører under folkeretten og den folkerettslige metodelære må følgelig tilgrunnlegges. Dette innebærer at jeg for det første kommer til å legge til grunn rettskildene angitt i statuttene til FNs Internasjonale Domstol i Haag (International Court of Justice, heretter ”ICJ”) av 26. juni, mens det for tolkninger av konvensjoner og traktater legges til grunn rettskildeprinsipper som angitt i Wien-konvensjonen om traktatretten av 23. mai 1969.

Hva gjelder ICJ statuttene, er disse ansett for å gi et generelt uttrykk for rettskildene i folkeretten.⁴ Jeg kommer slik til å legge til grunn folkerettslige konvensjoner og lignende, sedvanerett samt alminnelige rettsprinsipper som primærkilder, jf art. 38 a-c, der jeg også særlig kommer til å benytte uttalelser i domsavgjørelser og anerkjente folkerettslige rettsteoretikere som sekundærkilder, i samsvar med artikkelens bokstav d. Jeg kommer også til å benytte resolusjoner vedtatt av FN Sikkerhetsråd og Generalforsamling, som begge sier mye om den praksis FN har fulgt.

De folkerettslige konvensjonene vil videre tolkes i lys av retningslinjene angitt i Wien-konvensjonens art. 31-33. Her tas det utgangspunkt i ordlyden, samt at bestemmelsene sees i lys av traktatens gjenstand og formål, jf art. 31, der særlig formålet om den internasjonale freden går som en rød tråd gjennom konvensjonene og traktatene. På grunn

---

⁴ Ruud (2004), s. 48

av manglende tilgang vil de supplerende tolkingsmomentene nevnt i art. 32 kommer eksempelvis forarbeider ikke til å benyttes mye; kun der de står oppført i rettsteoretikeres juridiske litteratur har jeg derfor kunnet benytte dem. Art. 33 om tolking av flerspråklige avtaler vil ikke være relevant i denne sammenheng, da de konvensjoner og traktater som er tilgjengelige har vært på engelsk.

Spesielt i punkt 3 har jeg benyttet internasjonale konvensjoner og andre lignende dokumenter, praksis og internasjonalt anerkjente rettsteoretikere. Selv om selvbestemmelsesretten er hjemlet og omtalt i flere konvensjoner og resolusjoner, har det på grunn av uklar ordlyd og definisjoner av særlig *hvem* retten gjelder for, vært nødvendig å utfylle tomrommet med rettspraksis og teori. Særlig rettsteorien vil her bli brukt der de ulike meningene vil bli prøvd satt opp mot hverandre der det lar seg gjøre. Materialet i denne forbindelse har vært til dels stort, men ikke alltid konsekvent og klargjørende, noe som har representert en utfordring i seg selv.

I punkt 4 har jeg i tillegg til ovennevnte kilder også benyttet nasjonale konstitusjoner, lover og avtaler. Jeg har ikke alltid hatt tilgang til alle, eksempelvis de Jugoslaviske konstitusjonene og de lover vedtatt av den serbiske republikk, og har derfor måttet nøye meg med å henvise til ulike teoretikeres ekstrakter eller omtaler inntatt i deres verk eller deres fortolkninger av konstitusjonene. Følgelig har jeg også benyttet enkelte albanske rettsteoretikere. Til tross for subjektiviteten som slike ofte kan representere, vil de likevel i flere tilfeller ha en dybdekunnskap i visse felt som de fleste internasjonale rettsteoretikere noen ganger vil mangle.

Hva gjelder de historiske begivenheter til støtte for de juridiske argumentene, har jeg konsekvent referert til Noel Malcolm. Selv om historien i de fleste tilfeller er objektiv er den ikke alltid det når det gjelder forholdet mellom Kosovo og Serbia. Derfor har jeg henvist til Malcolm, som en av de mest anerkjente Balkan eksperter.

3 Selvbestemmelsesretten

3.1 Utviklingen av selvbestemmelse frem til annen verdenskrig

Den klare hovedregel i internasjonal rett og statspraksis er prinsippet om at statenes territorielle integritet skal respekteres. Til tross for prinsippets sterke rotfeste i den internasjonale rett, er det likevel åpnet muligheter for ulike enheter til å tre ut av staten den er del av under visse, tildels snevre, forutsetninger. Som det vil komme frem, er det nettopp på grunn av utviklingen av selvbestemmelsesretten og dets rekkevidde at dette unntaket er mulig.

For å forstå innholdet av selvbestemmelsesretten er det først nødvendig med en historisk redegjørelse av dets utvikling. Her vil det sees hen til særlig den juridiske utvikling; altså, da selvbestemmelse begynte å få ”juridisk relevans”.

Traktatene som utkom ved freden i Westphalia i 1648 var noen av de første til å forplikte partene om sikring av rettigheter for (noen av) sine religiøse minoriteter.

Minoritetsrettighetene foreskrevet her skulle vise seg å få betydning også i den fremtidige forståelsen av retten til selvbestemmelse.

Som en følge av denne utviklingen begynte også selvbestemmelse for visse individenheter å benyttes, der forsiktige henvisninger til denne kan spores tilbake til den amerikanske og franske revolusjonen på slutten av det 18. århundre. I den Amerikanske Uavhengighetserklæring fra 1776 ble det nedfelt at man hadde rett til frihet og rett til deltakelse i utøvelsen av statsmakten. Rekkevidden av selvbestemmelse var imidlertid begrenset til kun å gjelde retten til frie og demokratiske styringsformer, ikke retten for en etnisk gruppe til uttredelse fra en etablert stat. I Frankrike behandlet man imidlertid selvbestemmelsen på et noe annerledes aspekt; den franske konstitusjon av 1791 gav anvisning på retten til fritt å organisere statsorganer uten innblanding av andre stater, men

her hadde selvbestemmelse kun gyldighet når dette var til fordel for landet.⁵ Likevel er dette begynnelsen på utformingen av prinsippet om selvbestemmelse.

Det var imidlertid først under første verdenskrig at selvbestemmelse begynte å etableres som en generell regel. Særlig Russlands Vladimir I. Lenin var en av de første pådriverne for dette, der han insisterte på at selvbestemmelsen skulle bli etablert som et generelt kriterium for frigjøringen av folkegrupper. Lenin (og andre sosialistiske politiske ledere) anså selvbestemmelsen for å inneholde tre komponenter: etniske og nasjonale gruppers påberopelse av selvbestemmelse, tildeling av territorier mellom stater, som ettervirkningene av militære konflikter mellom dem, og som en anti-kolonialistisk standard der formålet var frigjøring for alle koloniterritorier.⁶

I samme periode bidro også USAs daværende president, Woodrow Wilson, til utviklingen av rettigheten gjennom sine velkjente ”fjorten punkter” i 1918. Til forskjell fra Lenins revolusjonære og, om nødvendig, støtte til bruk av makt for å oppnå selvbestemmelse, var Wilsons forståelse av selvbestemmelsen som en ikke-voldelig implementering av prinsippet undergitt den internasjonale rettens veiledning.⁷

Både Lenin og Wilson hadde imidlertid andre overordnede formål. For Lenin var selvbestemmelsen et middel for sosialisme og revolusjon, mens den for Wilson var en del av en allment demokratisk ideologi og en rettferdiggjørelse av amerikansk krigsdeltakelse under annen verdenskrig⁸ – et prisnipp som heller ikke var ment å gjelde innad i USA.

Til tross for dette hadde deres fremleggelse av prinsippet likevel stor betydning for utformingen av det, der man bidro til å legge fundamentet for det man forstår med selvbestemmelse i moderne folkerett.

---

⁵ Cassese (1995) s. 12

⁶ Ibid. s. 14-16

⁷ Ibid. s. 21

⁸ Østerud (1984) s. 94

Folkeforbundet, som utkom med grunnlag i Versailles-traktaten av 1919 del 1, gav ingen konkret anvisning på ekstern selvbestemmelse, kun intern, mer eller mindre i form av kulturell, selvbestemmelse.

I tiden etter første verdenskrig kan man ennå ikke si at særlig ekstern selvbestemmelse var del av det internasjonale rettsnormsystemet. Dette kommer frem i Åland-saken, der det ble understreket at selvbestemmelse, særlig i form av statsdannelse, ikke kunne sies å være positiv rett. Den hadde lite å gjøre med det relevante folkets krav, med mindre kravene var konsistente med stormaktenes geopolitiske og strategiske interesser.⁹ Med noen få unntak som vel å merke ikke lå i grensesonen for det som var akseptabelt av stormaktene, ble det ikke holdt noen folkeavstemninger i denne perioden.

3.2 Innholdet av den moderne selvbestemmelsesretten

3.2.1 FN pakten av 1945 og FN Konvensjonene om Sivile og Politiske Rettigheter og Økonomiske, Sosiale og Kulturelle Rettigheter av 1966.

FN-pakten

Etter annen verdenskrig ble selvbestemmelsen videreført som en del av internasjonal konvensjonell rett, da innenfor FN pakten av 24. oktober 1945 sin statiske ramme. FN paktens artikkel 1 (2) gir slik anvisning på anerkjennelse av prinsippet i folkerettslig forstand.

FN-pakten var slik den første flerlaterale konvensjonen som direkte talte om selvbestemmelse. Selvbestemmelse ble der regnet som et av de mest fundamentale formålene paktens hadde satt som mål å oppnå. Artikkel 1 (2) taler om å ”respektere prinsippet (...) om et folks selvbestemmelse”, men verken den løse ordlyden i denne eller

---

⁹ Hannum (1996) s. 28-29

art. 56 legger direkte plikter til medlemsstatene om utøvelsen av selvbestemmelse.

Selvbestemmelse er også nevnt i paktens art. 55, der det også her gjøres et kall om respekt av selvbestemmelsesretten, der den løse formuleringen gir artikkelen preg av å være deklarativ.

Paktens kap. XI og XIII inngår som et supplement til artiklene, og taler om et prinsipp om selvbestemmelse, i form av selvstyre, for ikke-selvstyrte territorier og tilsynsområder.

Imidlertid gir disse ingen *rettighet* i seg selv; de *støtter* heller etableringen av selvstyre, der art. 73 b kun taler om å ”*utvikle* selvstyre” for det berørte folket.

Selvbestemmelsesretten ses slik som et formål tilgrunnet for ”utviklingen av vennskapelige forbindelser” landene i mellom,¹⁰ som en nødvendighet for universell fred, men likevel ingen rettighet i seg selv. Til tross for dette, la paktens grunnlaget for utviklingen av selvbestemmelsesens utforming til regel som etter hvert ble direkte bindende for medlemsstatene.

FN konvensjonene om Sivile og Politiske Rettigheter og Økonomiske, Sosiale og Kulturelle Rettigheter

Det var imidlertid først ved FN Konvensjonene om Sivile og Politiske rettigheter og Sosiale, Økonomiske og Kulturelle rettigheter av 1966 (heretter ”FN Konvensjonene av 1966” eller ”FN SP”/”FN ØSK”) at selvbestemmelse ble anerkjent som en kollektiv rett for *alle* folk, og begrenset seg dermed ikke bare til kolonier. Dette kommer jeg tilbake til i punkt 3.2.5.

FN-paktens art. 1 (2) ble på en måte ytterligere styrket da selvbestemmelse ble tatt inn i konvensjonenes art. 1. Nå talte man ikke kun om et prinsipp men også en rettighet. Dette fikk man til takket være Sovjetunionen som presset på for å få inn selvbestemmelsesretten i tillegg til de fundamentale menneskerettighetene.¹¹

---

¹⁰ FN-pakten art. 1 (2) avsnitt 1

¹¹ Cassese (1995) s. 47

Art. 1 (1) i FN SP taler først og fremst om vern av den interne retten til selvbestemmelse, der den gir et folk rett til ”fritt” valgte demokratiske institusjoner uten innblanding fra statens myndigheter og slik, bestemme deres *politiske status*, mens det i art. 1 (1) i FN ØSK gis rett til fritt å forfølge sine *økonomiske, sosiale og kulturelle* interesser. I konvensjonen om Sivile og Politiske rettigheters forstand vil den interne selvbestemmelsen bli ansett ytet når ytringsfriheten (art. 19), fredelig forsamling (art. 21), fri organisering (art. 22), retten til å delta i utøvelsen av offentlige saker, direkte eller gjennom valgte representanter (art. 25 a) og retten til å stemme (art. 25 b) for det berettigede folket blir respektert.

For det andre kan uttrykket ”fritt” i begges art. 1 (1) også forstås som å gi vern av statens selvbestemmelsesrett i forhold til andre staters inntrengning i dens innenrikspolitiske anliggender.¹²

Også art. 1 (2) refererer til retten til fritt å kunne bestemme uten innblanding fra hva statsmyndighetene eller andre utenfor staten men der objektet er deres ”*naturlige rikdom og ressurser*”. Med dette siktes det til vern av slik fremmed utnyttelse som kan frata den lokale befolkningen tilstrekkelige midler til understøttelse.¹³ Art. 1 (3) gir folk i avhengige territorier (ikke selvstyrende og tilsynsområder) retten til fritt å bestemme deres internasjonale status. Artikkelen sikter da til dannelsen av en egen stat eller sammenslåing med en eksisterende suveren stat. Dennes praktiske betydning er imidlertid bestridt i dag, da de fleste koloniserte folk har oppnådd uavhengighet.¹⁴

Selve plasseringen sier noe om den betydning selvbestemmelsen er tillagt i konvensjonen, og kan tyde på at man allerede her gir selvbestemmelsen status som en av de viktigste menneskerettigheter. Også i Menneskerettighetskommisjonens kommentarer ser vi en slik forståelse av betydningen, der uttrykker at selvbestemmelsen er et ”nødvendig vilkår for

---

¹² Ibid. s. 55

¹³ Se her arbeidene forut for konvensjonene, Third Committee, 9th Session (1954): UNDOC A/C.3/SR.576.7 (RCH); E/CN.4/SR.260, s. 6 (RCH); E/CN.4/SR.261, s. 6 sitert etter NATO Final Report (2001), s. 15, fotnote 37

¹⁴ Blant annet i Cassese (1995) s. 57-58

effektiv garanti for og observering av individuelle rettigheter og fremming og styrking av alle andre rettigheter” nedfelt i konvensjonen.¹⁵

Artikkel 1 gir retten til alle folk, og er således universell; den rekker videre enn kun for koloniserte land og folk slik Erklæring 1514 av 1960 gir anvisning på, jf påfølgende punkt.

3.2.2 Avkolonisering og fremmed dominering eller okkupasjon

Gjennom praksis begynte det å utvikles en mer spesifikk rett til selvbestemmelse.

Selvbestemmelse innebærte nå også uavhengighet fra kolonistyrer. Særlig de Øst-Europeiske sosialistlandene var store pådrivere for dette.¹⁶ Dette presset førte til opphøyelse av selvbestemmelsen til en rettighet, der også den eksterne selvbestemmelsen ble positiv rett ved Erklæringen om innvilgelse av uavhengighet for koloniserte land og folk (heretter ”Erklæringen om koloniserte land og folk”) av 1960.¹⁷

Selvbestemmelsesretten ble gjennom denne således en av de folkerettslig lovlige måtene å tre ut fra et land på, jf resolusjonens art. 2. Denne skiller seg ut fra konvensjonenes behandling av selvbestemmelsesretten, hvor selvbestemmelsen der blir behandlet som en menneskerett, mens den i avkoloniseringsforstand blir behandlet som en plikt.¹⁸

Termen ”kolonisert” kan omfatte mye. Juridisk leksikon definerer eksempelvis en koloni som ”[e]n avhengig territoriell entitet som er gjenstand for et uavhengig lands suverenitet, men betraktet som del av landet for årsaker eller forbindelser med tredjestater”.¹⁹

---

¹⁵ Min oversettelse. Menneskerettskomisjonens generelle kommentarer i UN DOC. CCPR/C/21/Add. 3 sitert etter NATO Final Report (2001) s. 13, fotnote 23

¹⁶ Cassese (1995) s. 44-45

¹⁷ FN Generalforsamling Resolusjon 1514 (XV) av 14. desember 1960

¹⁸ Ibid. Art. 5 der statene „øyeblikkelig“ må sette i gang med uavhengighetsprosessen for koloniserte land og folk

¹⁹ Blacks Law Dictionary (2004), s. 281 ”colony”. Min oversettelse

I praksis har avkolonisering blitt gjort gjeldende i tilnytning til oversjøiske territorier et annet land har overtatt ved makt,²⁰ men ordlyden begrenser ikke avkoloniseringens rekkevidde, noe som følgelig også kan omfatte tilstøtende territorier.

Erklæringen om Folkerettslige prinsipper angående vennskapelige forbindelser og samarbeid mellom stater i samsvar med de Forente Nasjoners pakt (heretter ”Erklæringen om vennskapelige forbindelser”)²¹ utvidet rettens rekkevidde. Men, dokumentet var likevel svært uklart og forvirrende når det gjaldt å bestemme hvem som mer konkret kunne påberope seg selvbestemmelse. Dette ble heller ikke bemerkelsesverdig avklart i praksis. I noen tilfeller anerkjente man selvbestemmelse²² mens det andre ganger ikke ble, til tross for den store likheten mellom tilfeller.²³

Erklæringen om vennskapelige forbindelser referer til to typetilfeller som gjør et folk berettiget til selvbestemmelse; i tillegg til kolonistyre som også blir omtalt i Erklæringen om koloniserte land og folk²⁴ sikter den også til tilfeller hvor et folk blir gjenstand for fremmed underleggelse, dominans og utnyttelse. Den henviser ikke bare til enkeltstater men også til verdenssamfunnet generelt,²⁵ og kan slik anses som en kodifikasjon av eksisterende folkerettslig sedvanerett.

Først og fremst gir denne en rett til intern selvbestemmelse for et folk som lever under et undertrykkende regime. I dag innfortolker de fleste teoretikere også en rett til ekstern selvbestemmelse for slike tilfeller. Dette skal jeg komme tilbake til under punkt 3.2.3 og 3.2.5.

---

²⁰ Buchanan (2004) s. 333

²¹ FN Generalforsamling Resolusjon 2624 (XXV) av 24. oktober 1970

²² Ett eksempel er Belize som ble uavhengig til tross for Guatemalas krav om suverenitet, jf Hannum (1996) s. 38

²³ Ett eksempel her er Marokkos og Mauritanias påberopelser av tidligere Spansk Sahara, som, til tross for historiske tilknytninger, ble forkastet av ICJ i 1975 (Vest-Sahara saken)

²⁴ Nowak nevner eksempelvis også andre typetilfeller som kan likestilles med klassisk kolonisering: neokolonisering og imperialistisk utnyttelse, Nowak (2005) s. 20

²⁵ Cassese (1995) s. 90

3.2.3 Særlig undertrykte folk og uttredelse fra en stat

Etter at avkolonisering etter hvert mistet sin praktiske betydning og vernet av de ulike nasjonalitetene innenfor en stat ble viktigere å etterfølges, har det også oppstått spørsmål om hvorvidt nasjonaliteter utenfor tilfeller av klassisk kolonisering har rett til, ikke bare selvstyre, men også til uttredelse og deretter beslutning om en nærmere bestemt internasjonal status.

Som allerede nevnt ovenfor, kan åpningen for en slik rett finnes i Erklæringen om vennskapelige forbindelser, som gir anvisning på den praksis FN organer har benyttet. Selv om erklæringen i avsnitt 6 under seksjonen om selvbestemmelse sies at statenes territorielle integritet ikke må gripes inn i, skal denne likevel ikke gjelde i tilfeller hvor staten ikke viser vilje til å respektere selvbestemmelsen og den ikke representerer hele befolkningen i sitt territorium ved uproporsjonell diskriminering. Dette gjelder således hvis eksempelvis et spesifikt folk er utsatt for grove menneskerettsbrudd. Ett eksempel er det albanske folket i den tidligere serbiske provinsen Kosovo. Dette kommer jeg mer konkret tilbake til i punkt 4.2 og 4.3.

Ett annet eksempel som sier noe om åpningen er Quebec-avgjørelsen av 1985.²⁶ Her påberopte den franske befolkningen i Quebec retten til selvbestemmelse, med krav om at Quebec uttredet fra Canada. Saken kom opp til det Canadiske Høyesterett, men folket fikk ikke medhold. Retten uttalte her at statene bevarer dets territorielle integritet så lenge statens regjering representerte folket i dens territorium likeverdig og uten å diskriminere, samt respekterte den interne selvbestemmelsesretten for folket. Her ser vi samtidig hvor nært selvbestemmelsen blir knyttet til demokratisk deltagelse; dette siste blir en forutsetning for staten for å ha rett til å bevare sin territorielle integritet. Dette var ikke tilfelle i Quebec og den franske befolkning var derfor ikke berettiget til ekstern selvbestemmelse. Dette har også vært fulgt opp av saken om Eritrea og Øst-Timor.

---

²⁶ Se her Canadas Høyesterettsavgjørelse av 1985 om Quebec v. Canada, sitert etter Intermediate Sovereignty as a basis for Resolving the Kosovo crisis ICG Balkans Report No. 46, 9. november 1998 (heretter "ICG rapport"), s. 10, og også Reference re Secession of Quebec [1998] 2 S.C.R 217, Canadas Høyesterett

Ut fra behandlingen hittil blir vurderingstemaet i slike tilfeller hvorvidt en regjering har vært påtvunget et folk ved bruk av makt eller ved utøvelsen av selvbestemmelse.

Også den anerkjente juridiske folkerettslige teoretikeren Frederic Kirgis, teoretikeren Allen Buchanan, samt Hurst Hannum støtter tolkingen av Erklæringen om vennskapelige forbindelser om en slik rett til uttredelse ved utøvelsen av selvbestemmelse, også basert på den utvikling retten har hatt de siste tiårene.²⁷ Her anføres at det nå er utviklet en rett til uttredelse hvor folket på en kraftig/intens og vedvarende måte er nektet politisk og sosial likhet samt muligheten til å bevare dets kulturelle identitet.²⁸ Ved alvorlige menneskerettighetsbrudd der undertrykkerstaten ikke viser vilje til forbedring vil det å forbli under undertrykkerstaten således ikke lenger kunne være et alternativ.

En slik teori er heller ikke vanskelig å tiltre; Hvis en suveren stat uten å ha vært gjenstand for menneskerettighetskrenkende handlinger fra et fremmed styre har rett til uttredelse, hvorfor skulle situasjoner der to folkeslag ikke kan leve side om side under ett sentralt styre, der majoriteten verken har respektert eller viser vilje til å respektere en nasjonal gruppes fundamentale rettigheter, kunne separeres, til tross for at separasjon ikke er undertrykkerens ønske? Prinsippet om territoriell integritet kan ikke få forrang her, da slike tilfeller nettopp vil medføre at formålet med prinsippet undergraves. Stabiliteten, både i det relevante landet og i regionen ellers, vil være truet ved å la slike handlinger fortsette. Av hensyn til sammenhengen med temaene, kommer jeg tilbake til argumentasjonen under punkt 3.2.5.

Således uttaler Frederic Kirgis treffende når han sier at en lite demokratisk regjering vil kunne gi sterkere argumenter for en bredere rett til selvbestemmelse, enn om det var tale om stater med et høyt demokratinivå.²⁹ Dette fremgår videre indirekte av Erklæringen om

---

²⁷Kirgis sitert etter ICG rapport. 9, Buchanan (2004) s. 33, Knop (2000) s. 184 med videre henvisninger til Hannum, Rethinking self-determination” (Boken var verken å finne på bibliotek eller bokhandler)

²⁸ ICG rapport (1998) s. 9

²⁹ l.c. fotnote 24

vennskapelige forhold, der den territorielle integritet rekker så lenge staten ikke forskjellsbehandler folket.

3.2.4 Selvbestemmelsens to aspekter, dens spesielle karakter og status

Ut fra foregående behandlinger kan den moderne selvbestemmelsesretten deles inn i to hovedkategorier;

Den **interne** selvbestemmelsesretten, eller, et folks rett til selvstyre, som først og fremst består av retten for et selvidentifisert folk til å bestemme et eget politisk og sosialt regime, til fritt å disponere over naturressurser og forfølge økonomisk utvikling, samt løse alle saker under intern jurisdiksjon,³⁰ uten innblanding fra eksterne myndigheter. Den interne selvbestemmelsen bygger videre på berettigelsen for en minoritet til å få økt grad av selvstyre innenfor en stat og ved å la det berettigede folket ta del i statens politiske avgjørelsesprosesser.³¹

Den andre hovedkategorien er den **eksterne** selvbestemmelsesretten, eller, retten til uttredelse. Denne skiller seg ut fra den interne ved at førstenevnte har å gjøre med bestemmelse over internasjonal politisk status. Med andre ord er dette retten for et folk, i et definert territorium, til å kollektivt bestemme over dets politiske skjebne på en demokratisk måte. Nowak betegner dette også som ”ethvert folks rett (...) til å bestemme dets politiske status og sosioøkonomiske utvikling uten innblanding fra ekstern innblanding”³².

Den interne henger likevel sammen med den eksterne, der særlig den eksterne er avhengig av den interne for å kunne få et reelt innhold. Tilgangen til særlig den interne selvbestemmelsen, hvor man for eksempel har nektet et folk deltakelse i politiske styringsorganer samt andre fundamentale rettigheter, som retten til utdanning, kan samlet være et tilstrekkelig argument i vurderingen av berettigelse til påberopelse av ekstern

---

³⁰ Se eksempelvis FN konvensjonene av 1966, begges art. 1 (1) og (2)

³¹ Nowak (2005) s. 24

³² Ibid. s. 22. Min oversettelse

selvbestemmelse. Enkelte ganger har den eneste muligheten til å få oppnådd selvstyre vært å tre ut fra staten den har vært del av, særlig der staten ofte har vist motvilje til å innvilge selvstyre for folket i vedkommende territorium i tilstrekkelig grad til å kunne nyte dets grunnleggende menneskerettigheter.

Rettsteoretikere flest er enige om at selvbestemmelse er en etablert del av folkeretten i alle fall innen tre områder: hvor folk eller stater er underlagt et kolonistyre der selvbestemmelsesretten har tjent til å avskaffe slike styrever, ved fremmed militær okkupasjon der retten har satt et forbud mot dette og som et krav for at alle rasegrupper gis full tilgang til selvstyre.³³ Med forankring i internasjonale dokumenter og domstoler kan det også anføres at retten til ekstern selvbestemmelse også gjelder for undertrykte minoriteter, men denne muligheten er til dels omdiskutert. Dette kommer jeg mer utførlig tilbake til i punkt 3.2.5.

Selvbestemmelsesretten er unilateral, noe som vil si at berettigelsen ikke er avhengig av samtykke fra staten eller regimet som landet eller folket er en del av. Eksempelvis avhenger det ikke av en flernasjonals konstitusjonelle benevnelse av hvem som skal anses for "et folk" eller "en nasjon"; dette bestemmes ut fra internasjonalt gjeldende betingelser.³⁴ Dette er også det mest hensiktsmessige – ellers hadde stater hver for seg kunnet bestemme innholdet av selvbestemmelsesretten slik det passet dem.

Selvbestemmelsesretten har en "permanent karakter", jf FN konvensjonene av 1966 "har" rett til selvbestemmelse, i motsetning til "skal ha". Dette innebærer at retten ikke kan bli oppbrukt; har man utøvet selvbestemmelsesretten ved folkeavstemning vil det ikke være noe i veien for at utøvelsen av selvbestemmelse påberopes igjen i fremtiden. Tvert imot er det enighet om at når resultatet av utøvelsen av rettigheten eksempelvis blir uavhengighet må den i stedet bli "utøvet, hevdet og kanskje også fornyet".³⁵ Om en befolkning i et gitt

---

³³ Cassese (2001) s. 105

³⁴ Cassese er imidlertid av motsatt oppfatning, jf Nowak (2005) s. 20-21

³⁵ Nowak (2005) s. 16 Min oversettelse. Se også Cassese (1995) s. 54

territorium eksempelvis fører en frigjøringskamp for berettiget uttredelse og blir en uavhengig stat, er det ingenting i veien for at denne senere gjennom folkeavstemning beslutter å tilslutte seg en annen stat. Selvbestemmelsens fortsettende karakter er direkte uttrykt i Hesinki Final Act³⁶ i prinsipp VIII annet avsnitt som uttaler at alle folk ”alltid har rett til (...) å bestemme, når og slik de ønsker” deres politiske status og forfølge politisk, økonomisk, sosial og kulturell utvikling.

Rettsvitere generelt samt ICJ praksis anerkjenner selvbestemmelsesretten som erga omnes, som gjør at plikter som utkommer fra denne gjelder for alle stater, uavhengig av om retten er ratifisert gjennom avtaler og konvensjoner eller ikke.³⁷ Den allmenne anerkjennelse av selvbestemmelse har også gjort at retten anses opphøyet til jus cogens,³⁸ noe som innebærer at retten anses ufravikelig.³⁹ Konvensjoner som er i strid med denne normen vil således være ugyldige; selvbestemmelsesretten kan således kun endres av en norm med tilsvarende trinnhøyde.⁴⁰

3.2.5 Rett for hvem?

Gjennom tidene har det blitt oppstilt forvirrende og uklare termer. Særlig har man skilt mellom ”folk” (Woodrow Wilson, FN-pakten), ”nasjoner” og ”nasjonaliteter” (Eksempelvis de jugoslaviske grunnlovene av 1974). Atter andre bruker flere av begrepene i samme kontekst (Lenin bruker ”nasjonaliteter” som subjekt for selvbestemmelse, i tillegg til folk og nasjoner⁴¹).

FN pakten art. 1 (2) og art. 55 taler om respektering av et folks selvbestemmelse, uten å spesifisere hva termen ”folk” sikter til. FN konvensjonene av 1966 referer konstant til ”alle

---

³⁶ Helsingforserklæringen av 1. august 1975

³⁷ Cassese, s. 133 flg, med henvisning til saken om Barcelona Traction i ICJ.

³⁸ Wien-konvensjonen om konvensjonell rett av 1969, art. 53

³⁹ For både erga omnes og jus cogens, se også punkt 3.2.7.1

⁴⁰ Høstmælingen (2003) s. 95

⁴¹ Lenin inntatt i Gruda (2005), s. 366

folk”.⁴² Dens forarbeider gir også anvisning på at den i prinsippet skal gjelde en videre krets av personer.⁴³ Også Menneskerettskommisjonen har en slik vid benevnelse av hvem som er berettiget.⁴⁴ Det samme gjelder for Erklæringen om koloniserte land og folk av 1960, jf art. 2 samt Helsingforserklæringen av 1975.⁴⁵

Selve ordlyden peker ikke på en begrensning av hvem retten gjelder for. Sett i sammenheng med den store betydning den territorielle integritet har, må man først og fremst kunne innfortolke at den omfatter suverene stater med egendefinerte grenser, overfor andre. Staten kan i sin sammensetning da være mer eller mindre homogen hva gjelder nasjonale bånd som språk, kultur og hvordan de befatter seg selv, og inneholde ulike, små nasjonale grupper/minoriteter,⁴⁶ som for eksempel Norge. Eller den kan bestå av flere nasjonale grupper som i seg selv ikke utgjør en majoritet i forhold til befolkningen, men likevel er den største gruppen, som for eksempel Bosnia og Hercegovina, som hovedsakelig består av bosnjaker, serbere og kroater.

Også folk som er under fremmed militær okkupasjon derunder nasjonale grupper som ennå ikke har oppnådd status som uavhengige og suverene stater blir etter ordlyden å dømme omfattet av retten til selvbestemmelse.

Erklæringen om koloniserte land og folk sikter, slik navnet tilsier, til koloniserte folk. Dette gjelder da tilfeller av fremmed styre over et konkret territorium med en befolkning som skiller seg ut fra den regjerende staten. Retten gjelder da folket som en helhet, det vil si at om befolkningen i en koloni er delt mellom ulike etniske grupper eller nasjoner, kan de ikke hver for seg velge deres eksterne status.⁴⁷

---

⁴² Se for eksempel i begge art. 1 (1). Min oversettelse

⁴³ NATO Final Report, The Kosovo Crisis in an International Law Perspective: Self-Determination, Territorial Integrity and the NATO intervention av 16. juni 2001

⁴⁴ Menneskerettskommisjonen, Generell kommentar nr. 12, art. 1 flg

⁴⁵ Helsingforserklæringen av 1. august 1975, prinsipp VIII annet avsnitt.

⁴⁶ Med ”minoriteter” sikter jeg da både til urbefolkning, immigranter og nomadiske folk, jf også Konvensjonen om vern av minoriteter

⁴⁷ Cassese (1995) s. 72

Nowak utvider dette til å gjelde, ikke bare de ”de jure” koloniene som Karibia og Mikroneisa, men ”også andre folk som lever under militær okkupasjon, annektering, fremmed underleggelse eller annen fremmed dominering”.⁴⁸

En nasjonal gruppe blir omtalt som ”en gruppe som betegner seg selv som særegen (subjektive komponenter) og har visse felles karakteristika (objektive komponenter) som etnisitet, språk, historie eller religion”,⁴⁹ der også tilhørighet til en avgrenset territoriell enhet vil være en naturlig del av karakteristikken.

Ordlyden kan også forstås å innbefatte likeverdige nasjonale grupper i en føderasjon, der hver av gruppene utgjør en konstituerende part i føderasjonen. Ett eksempel er her Jugoslavia,⁵⁰ der hver av disse, også med hjemmel i alle dets konstitusjoner, hadde rett til å tre ut av staten. Selv om konstitusjonene la en begrensning som tilsa enighet fra alle parter om uttredelse, kan slike begrensninger ikke leses inn i noen av noen av de nevnte internasjonale paktene og konvensjonene innledningsvis.⁵¹

Cassese utelukker minoriteter som går inn under FN konvensjonene av 1966 sine art. 27, og anser disse for kun å ha rett til intern selvbestemmelse. Nowak støtter opp om dette hva gjelder FN Konvensjonen om Sivile og Politiske Rettigheter art. 1, med henvisning til den konsekvente fortolkningen av den gjennom historien.⁵² Dette synet ble også støttet av EUs Voldgiftskommisjon i fredskonferansen om Jugoslavia av 27. august 1991.⁵³

Som jeg har gått inn på under punkt 3.2.2.3 hevder andre imidlertid at begrepet generelt også omfatter etniske minoriteter i en stat. Selv om ovennevnte fortolkning avviser dette, kan jeg selv ikke tiltre denne oppfatningen. I tillegg til å tiltre behandlingen av spørsmålet

---

⁴⁸ Nowak (2005) s. 22

⁴⁹ Hannum (1996) s. 36

⁵⁰ Her sikter jeg til alle dets perioder fra 1918-2006

⁵¹ Se også punkt 3.2.3

⁵² Nowak (2005) s. 21

⁵³ Knop (2002) s. 168-189 med videre referanser til Voldgiftskommisjonen

om undertrykte minoriteter under punkt 3.2.3, mener jeg det er viktig å fremheve at det generelt ikke har blitt satt klare avgrensinger av hva som skal anses som et "folk" i konvensjonell forstand, noe som jo også har vært grunnen til de mange uenigheter rettsteoretikere i mellom samt konkrete tilfeller fremlagt for ICJ. En slik begrensning ville representere et urimelig resultat da den i tilfeller av alvorlige menneskerettsbrudd vil kunne bringe særlig minoriteter og urbefolkning i et område i en særdeles vanskelig posisjon og usikker fremtid. Særlig gjelder dette hvis selvbestemmelsesretten skal kunne oppnå det tiltenkte formål å unngå konflikter, slik blant andre FN pakten og FN Konvensjonene etterstreber. I sin preambul, avsnitt 4, advarer Erklæringen om koloniserte land og folk "de økende konfliktene som følge av nektelsen av eller forhindringer i veien for et slikt [kolonisert] folk, som utgjør en alvorlig trussel mot verdensfreden".⁵⁴

En nektelse av ekstern selvbestemmelsesrett for særlig undertrykte minoriteter ville likeså vært et brudd mot demokratiske prinsipper, og dermed også et brudd mot fundamentale, særlig vestlige, prinsipper og verdier. Nektelse ville i slike tilfeller føre til nektelse av en minoritets rett til identitet, der dette jo vil være med på å støtte en situasjon der intern selvbestemmelse ikke viljes å gis.

Til illustrering nevnes ofte den albanske befolkningen i Kosovo som eksempel. I ICG rapport av 1998 sies det at "alle selvidentifiserte grupper med en sammenhengende identitet og forbindelse til et spesifisert territorium" er berettiget til selvbestemmelse.⁵⁵

Med "sammenhengende identitet" nevner de "etnisitet, nasjonalitet, status som urbefolkning eller religion som skiller dem fra flertallet i befolkningen",⁵⁶ og omfatter slik også minoriteter i en flernasjonal stat.

Selvbestemmelsesretten forutsettes påberopt av en organisasjon som representerer hele folket hva gjelder ekstern selvbestemmelse (for eksempel frigjøringsbevegelse), eller rasegrupper hva gjelder intern.⁵⁷

---

⁵⁴ Min oversettelse

⁵⁵ ICG rapport (1998), "Executive summary"

⁵⁶ Ibid. s. 17

⁵⁷ Cassese (1995) s. 146-147

3.2.6 Utfall av utøvelsen av rettigheten

Som berørt innledningsvis kan retten til selvbestemmelse lede til flere resultater.

Selvbestemmelsesretten kan for det første lede til ulike grader av selvstyre for det berørte folket, innenfor det landet retten påberopes ovenfor, der fundamentale menneskerettigheter som politisk deltakelse, ikke-diskriminering, organiseringsfrihet osv blir sikret.

Retten kan videre lede til uttredelse fra vedkommende stat og etablering av en legitim suveren og uavhengig stat for det berettigede folket, der særlig full uavhengighet har vært det vanlige. Erklæringen om koloniserte folk og land av 1960 uttrykker dette resultatet direkte, ved at den berettiger disse til selvstendighet, gjennom utøvelse av selvbestemmelse.

Dagen etter vedtakelse fikk Erklæringen om koloniserte land og folk et tillegg som var ment å gi retningslinjer i vurderingen av hvorvidt et territorium skal bli behandlet som ikke-selvstyrt.⁵⁸ Her legges også til andre mulige resultater; fri organisering/forening med en uavhengig stat eller integrering/sammenslutning med en uavhengig stat. Ett eksempel er også når folket beslutter å være et selvstyrt medlem av en føderasjon, forutsatt gjensidig vilje fra den staten man vil bli en integrert del av.

Erklæringens tillegg oppstiller imidlertid flere krav til at slike tilknytninger til andre land skal kunne skje;

Med hensyn til *fri organisering* stilles det krav om at dette må være ”et fritt og frivillig valg (...) gjennom informerte og demokratiske prosesser” der folkets frihet til å endre dets status må være i behold.⁵⁹

I tilknytning til *integrering* må dette skje med grunnlag i ”full likestilling”⁶⁰ mellom vedkommende territoriums folk og den uavhengige staten folket vil slutte seg til. Territoriet

---

⁵⁸ Generalforsamlingens resolusjon 1541 (XV) av 15. desember 1960, Tilleggets Prinsipp VI bokstav c

⁵⁹ Ibid., prinsipp VII bokstav a. Min oversettelse

⁶⁰ Ibid., prinsipp VIII. Min oversettelse

må da ha oppnådd ”et avansert selvstyrenivå med frie politiske institusjoner”⁶¹ og når integrering er valgt ”med full visshet” gjennom en demokratisk prosess, ”upartisk ledet og basert på universell stemmerett”.⁶²

De sistnevnte resultatene er gitt en videre formulering i Erklæringen om vennskapelige forbindelser, som sier at selvbestemmelse også kan resultere i ”hvilken som helst annen politisk status fritt valgt av et folk”.⁶³

Det som til nå er nevnt gjaldt i prinsippet kun for koloniserte folk, men som redegjort i punktene ovenfor gjelder dette i dag også for utenfor slike tilfeller.

I denne forbindelse skiller Cassese mellom fire situasjoner hva gjelder den eksterne selvbestemmelsen:⁶⁴

I tilfelle hvor en suveren stat med et demokratisk regime som er blitt militært okkupert av en fremmed makt, vil selvbestemmelse bli utøvd ved styrkenes tilbaketrekking.

Hvor det skjer en fremmed invasjon i et land der flere politiske fraksjoner slåss og regjeringen selv er en av disse, vil selvbestemmelsesretten bli utøvd ikke bare ved tilbaketrekking av styrkene, men også installering av en demokratisk regjering. Ett eksempel her er Afghanistan eller Irak og invasjonen fra USA og dens allierte i 2003.

Et tredje tilfelle er når et territorium og befolkningen som lever der blir underlagt en fremmed stats myndighet som ulovlig utøver makt der. Her utøves retten både ved at fremmedmakten trekker seg tilbake samtidig som folket fritt velger dets interne

---

⁶¹ Ibid, prinsipp XI bokstav a. Min oversettelse

⁶² Ibid., prinsipp XI bokstav b. Min oversettelse

⁶³ Generalforsamlingens Resolusjon 2625, ”Prinsippet om like rettigheter og folkets selvbestemmelse”, fjerde avsnitt. Min oversettelse

⁶⁴ Cassese (1995) s. 147-150

institusjoner og regimer og får en internasjonal status. Ett eksempel som her kan nevnes er Iraks underleggelse av og ulovlige maktutøvelse overfor Kuwait i 1990.

Et fjerde tilfelle er når et folk på et territorium blir okkupert av en fremmed stat, der okkupasjonen ikke er skjedd i strid med det internasjonale forbud om bruk av makt. En annen forutsetning er her at folket har vært hindret i å velge interne institusjoner eller internasjonal status. Selvbestemmelsesretten blir i slike situasjoner utøvet når styrkene trekker seg tilbake, når det blir innført demokratiske prosesser av intern selvbestemmelse samt en internasjonal status. Ett eksempel er her Palestina.

Hva gjelder den interne selvbestemmelsesretten referer Cassese til at det blant annet ut fra statspraksis kreves samarbeid med den suverene undertrykkerstaten.

Selvbestemmelsesretten utøves da enten ved at det undertrykte folket tar del i de politiske myndighetene eller ved at de får en slags intern selvstyrestatus.⁶⁵

Ut fra argumentasjonen under punkt 3.2.3 og 3.2.5 er enda et tilfelle situasjoner der et folk blir undertrykket i særlig stor grad. Her er det følgelig ikke nok at folket er blitt undertrykket – denne må være kvalifisert. Folket lever videre i et selvstyrt område, for eksempel en provins. Selvbestemmelsesretten vil da kunne utøves ved at undertrykkerstatens militære styrker trekker ut av territoriet eller, tilbakegir selvstyremuligheten, og, i tilfelle staten ikke viser vilje til dette, at folket trer ut av staten og får en internasjonal status. Når en folkegruppe eksempelvis fører krig for løsrivelse fra hva enten det gjelder en enkeltstat eller flernasjonal stat, vil det ofte være svært sent å fremme en fredelig løsning basert på innvilgelse av kun intern selvbestemmelsesrett. Dette siste har sin naturlige forklaring i at det ved grove menneskerettighetsbrudd ofte ikke er en fortgående prosess å forandre den totale politikken mot det undertrykte folket. Ett eksempel her kan være Kosovo. Dette kommer jeg tilbake til i punkt 4.

---

⁶⁵ Ibid. s. 150

3.2.7 Rett og plikt med hensyn til utøvelsen av selvbestemmelsesretten

3.2.7.1 Plikten til å respektere utøvelsen av selvbestemmelsesretten

Alle medlemsstater i de ulike konvensjonene er pålagt å respektere og fremme utøvelsen av selvbestemmelsesretten, uansett hva utfallet av dens utøvelse skulle bli.⁶⁶ At selvbestemmelsesretten kan anses som erga omnes og opphøyes til jus cogens⁶⁷ viser også dens bindende og betydningsfulle karakter i folkeretten. Dette har nemlig som følge at den ikke bare er ufravikelig, men gjelder også uansett om retten er inkorporert eller ikke.

Hvorvidt retten til ekstern selvbestemmelse i realiteten er blitt respektert har vært avhengig av det politiske styresett i det respektive land. Ett eksempel er oppløsningen av unionen Sverige-Norge. Det demokratiske styresettet muliggjorde en uproblematisk oppløsning. I land med for eksempel totalitære og hegemonistiske styrer, som i det tidligere Jugoslavia, har man imidlertid vært mer motvillige til å anerkjenne folk og nasjoner en slik rett.

Også tredjestater som tidligere har hatt et territorium som nå er berettiget til selvbestemmelse under seg, er pliktige til å respektere utøvelsen av den. Eksempelvis blir bruk av makt av slike tredjestater regnet som brudd mot FN paktens art. 2 (4).⁶⁸ Ett eksempel er Argentinas militærintervensjon i Falklandsøyene i 1982.

3.2.7.2 Det berettigede folkets rett ved vern av selvbestemmelsens utøvelse

Selvbestemmelsesretten har vanligvis vært utøvet fredelig ved folkeavstemninger, hva foreskrevet i internasjonale traktater, bestemt og organisert av internasjonale organisasjoner eller vært internt regulert. Men, selvbestemmelsen kan også bli utøvet ved voldshandlinger. Imidlertid får handlingene likevel en defensiv karakter. Ved at eksempelvis

---

⁶⁶ For eksempel gir FN konvensjonene av 1966, begges art. 1 (3) slike pålegg. FN paktens art. 2 pålegger medlemsstatene å handle i samsvar med paktens formål og prinsipper, derunder selvbestemmelse.

⁶⁷ Jf punkt 3.2.4

⁶⁸ Cassese (1995) s. 199

frigjøringsbevegelser utøver dets rett til selvbestemmelse regnes da ikke for å være "aggresjon" slik Generalforsamlingens Resolusjon 3314 definerer det.⁶⁹ Kampen frigjøringsbevegelsen fører vil slik bli regnet som et forsvar og dermed legitim i folkerettslig forstand.

Selvbestemmelsesrettens bindende karakter forplikter statene til å tillate fri utøvelse av selvbestemmelse. Verken staten enheten er del av eller andre stater kan dermed gripe inn i den berettigede stats utøvelse av sin legitime rett. I så fall vil dette kunne bli regnet som aggresjon mot det berettigede folket, noe som slik gir rett til kollektivt forsvar for det krenkede folket i samsvar med FN pakten art. 51.

Dette har videre som følge tillatelse for en tredjestat til å støtte det berettigede folket, herunder ved militær støtte. På samme måte kan tredjestater ikke yte bistand til undertrykkerstaten. I så fall vil dette kunne bli regnet som medvirkning til bruddet av paktens art. 51.

Også erklæringen om vennskapelige forbindelser gir en slik rett. Dette fremgår indirekte av erklæringen, for eksempel tilleggets innledning, art. 1, avsnitt 3 som uttaler "En aggresjonskrig utgjør en forbrytelse mot freden, hvilken det er et ansvar for i folkeretten"⁷⁰, og avsnitt 8 som uttaler: "Enhver stat har plikt til å avstå fra enhver voldelig handling som fratar folk referert til i ["]Prinsippet om like rettigheter og selvbestemmelse["] deres rett til selvbestemmelse og frihet og uavhengighet".⁷¹

Ett eksempel på dette er Øst-Timor. Tidligere koloni av Portugal, og deretter okkupert av Indonesia, ble det inngått avtale om uavhengighet innen Indonesia, organisert av FN, hvorefter folkeavstemning ble organisert 30. august 1999. Indonesiske styringsmakter gikk likevel til militær opprustning kort tid etter, som førte til at internasjonale fredsbevarende

---

⁶⁹ FN Generalforsamling Resolusjon 3314 (XXIX) av 14. desember 1974, særlig art. 7

⁷⁰ Min oversettelse

⁷¹ Min oversettelse

styrker grep inn og brakte så Øst-Timor under FN-ledet misjon (UNTAET) fra desember 1999 til mai 2002.⁷²

Det undertrykte folket kan videre også søke om støtte fra tredjestater til dets forsvar. For eksempel kan tredjestater bistå frigjøringsbevegelser, men dette er da begrenset til økonomisk, politisk og logistisk bistand samt sending av våpen og ammunisjon.⁷³

Etter redegjørelsen ovenfor vil det berettigede folket likeså kunne være berettiget til revolusjon mot for eksempel diktatur som systematisk og alvorlig bryter menneskerettigheter, for å oppnå intern selvstyre.⁷⁴

3.3 Særlig om *Uti possidetis*

For å kunne påberope seg selvbestemmelsesretten med eksempelvis uavhengighet eller uttredelse som resultat er det en forutsetning at folket er lokalisert i et konkret territorium. Her vil det da oppstå spørsmål om hvilke grenser som skal gjelde for dette territoriet. I denne forstand har man ofte referert til prinsippet om *uti possidetis*, som på latin betyr ”som du eier”.⁷⁵ Dette går ut på at tidligere administrative grenser skal legges til grunn, med mindre man når en avtale om noe annet.

Særlig har prinsippet vært relevant for tidligere kolonier, der det først ble påberopt i Latin Amerika. Da la man til grunn de administrative grenser som eksisterte på tiden da landene valgte å uttre,⁷⁶ og, i disse tilfellene, bli uavhengige stater.

---

⁷² CIA – The World Factbook

⁷³ Cassese (1995) s. 200

⁷⁴ Nowak (2005) s. 24 med videre referanser

⁷⁵ Blacks Law Dictionary, “uti possidetis” s. 1582

⁷⁶ Cassese (1995) s. 191, samt Voldgiftskommisjonen for Fredskonferansen om tidligere Jugoslavia, Retningslinje nr. 3

Men prinsippet har også blitt påberopt utenfor den koloniale kontekst, som for eksempel ved oppløsningen av Tsjekkoslovakia og det tidligere Jugoslavia.⁷⁷ Prinsippet anses i dag for å være en generell og bindende regel innen internasjonal sedvanerett.⁷⁸

4 Retten til selvbestemmelse for folket i Kosovo

4.1 Uttalelser om Kosovo

Kosovo som territorium har lenge vært et stridstema blant både politiske myndigheter i ulike land i Balkan og stats- og rettsvitere generelt.

17. februar 2008 erklærte Kosovos statsminister Hashim Thaqi selvstendighet.⁷⁹

Spørsmålet om Kosovo har rett til selvbestemmelse er likevel interessant og relevant, slik det også vil komme frem i den videre fremstilling.

Flere hevdet i denne forbindelse at Kosovo slik utøvde retten til selvbestemmelse selv om folket i vedkommende område ikke kunne sies å være berettiget. Uansett ville ikke rettigheten kunne få forrang for prinsippet om territoriell integritet, og måtte slik vike for Serbias territoriale integritet.⁸⁰

Andre, som for eksempel en av de ledende internasjonale juridiske rettsteoretikere, Antonio Cassese, hevdet i et intervju at ”kosovarene” (med henvisning til albanerne i Kosovo) ikke

---

⁷⁷ Hasani (2003) punkt 85

⁷⁸ Cassese (1995) s. 191

⁷⁹ Om enn i navnet, da Ahtisaari-dokumentet som er forutsatt implementert samt FN Sikkerhetsråd Res. 1244 som fortsatt er i kraft setter betydelige suverenitetsbegrensninger. Dette skal jeg gå inn på under punkt 4.4 så langt det berører det juridiske.

⁸⁰ Hannum (2007)

har utøvet retten til selvbestemmelse som foreskrevet i folkeretten.⁸¹ Dette begrunnes med at albanerne aldri har vært under fremmed styre, kolonistyre eller fiendestyre, ei heller har den vært underlagt en så høy grad av diskriminering at de skulle ha blitt utestengt fra den serbiske stats utøvelse av myndighet. I følge ham var erklæringen om uavhengighet slik verken i strid med eller konform folkeretten; den var kun en faktisk realitet som kom som et resultat av den pågående situasjonen.⁸²

Som jeg i det følgende kommer til å forsøke å redegjøre for, kan imidlertid ikke svarene på hvorvidt Kosovo har rett til selvbestemmelse behandles så overflatisk nettopp på grunn av territoriets komplekse historie. Beretningene om Kosovo og Kosovos forhold til Serbia har alltid vært influert av politiske og ideologiske mål, der man fort har kunnet tiltre den ene eller andre måten å forstå situasjonene på, avhengig av hvilken informasjon man har vært utsatt for.

For å i det hele tatt kunne svare på om folket i Kosovo har rett til selvbestemmelse er det et nødvendig vilkår at man har en større og særlig detaljert kunnskap om de historiske begivenheter som belyser faktiske forhold som kan tjene til å gi argumenter for ens standpunkter. Derfor kommer jeg til å nevne historiske hendelser av relevans for å begrunne ulike argumenter der tilsvarene på ovennevnte teoretikers uttalelser vil fremkomme. Likeså er det nødvendig å gå inn i (retts)politiske drøftelser av hensyn til argumentasjonen for løsningen.

Jeg skal prøve å begrense meg til å ikke gå lenger tilbake enn til historiske begivenheter på andre halvdel av 1800-tallet, da det særlig på grunn av få og usikre kilder vil føre til en uhensiktsmessig behandling av emnet.

---

⁸¹ Cassese (2008)

⁸² En klargjørelse av Casseses påstand ville vært på plass. Imidlertid har jeg ikke klart å komme i kontakt med vedkommende, til tross for forsøk.

4.2 Kan befolkningen i Kosovo karakteriseres som et "folk"?

Med utgangspunkt i fremleggelsen under punkt 3.2.5, der et nødvendig vilkår for å påberope seg retten til selvbestemmelse er anseelsen som et "folk", vil problemstillingen følgelig være hvorvidt albanerne i Kosovo går inn under benevnelsen i folkerettslig forstand.

Det har blitt hevdet at albanerne ikke har vært en "nasjon" eller et "folk" i folkerettslig forstand og dermed heller ikke kan falle inn under definisjonen. Enten har man begrunnet dette med at det albansktalende folket i grunn har vært slaver eller at folket ved okkupasjonen fra Serbia i 1912 ikke har hatt en egen stat, vært tilstrekkelig tilknyttet det konkrete territoriet eller hatt tilstrekkelig utvikling i sammensetningen hva enten etnisk eller politisk til at de kan karakteriseres som en nasjon.

Imidlertid knyttes albanerne til illyrerne, et folkeslag som antas å ha levd flere hundre år før Kristus, der den illyriske stammen Dardan antas å ha hatt beliggenhet i dagens Kosovo samt deler av nord Makedonia. Rundt år 1000 e.Kr. var albanerne godt etablerte i området, der de eksempelvis i 1043 organiserte og tok del i militære aksjoner med nabolandene. I offentlige dokumenter i blant annet 1078 og 1081, blir områdene referert til som "Albanie", og impliserte en region i nordøst Durrës (Nord-Albansk kystby).⁸³ Først i det 7. århundre begynner de slaviske folkegruppene å sette seg ned i området, blant annet som følge av politiske forhold.

Dette viser således eksistensen av en etnisitet som skilte seg ut fra de andre folkeslagene i området gjennom tidene, og som allerede da hadde en klar territoriell tilknytning til Kosovo-området. Også under det ottomanske imperiets herredømme, særlig etter reformer innført fra og med 1808, ser man dokumenterte antydninger på distinksjoner mellom de ulike nasjonalitetene og på en politisk organisering med albanskdominerte organer som ble

---

⁸³ Malcolm (2002) s. 28-42

ansett å ha noe grad av selvstyre. Basert på ulike undersøkelser og estimeringer kan det med ”stor sikkerhet” sies at flertallet i befolkningen var albansktalende i det 19. århundre.⁸⁴ Slik som for andre folkeslag i Balkan, begynte også albanernes nasjonalfølelse å utvikles mot slutten av 1800-tallet, der de albanskdominerte provinsene særlig i perioden 1876-80 gjorde krav overfor de ottomanske myndighetene om en samlet selvstyrt albansk provins bestående av Prizren (Kosovo), Skoder, Manastir og Janina vilajetene, innenfor det Ottomanske imperiets herredømme.⁸⁵ Her ser man således at albanerne som en større gruppe identifiserte seg selv som én samlet gruppe, der særlig språket var kjennetegnet for identiteten.

Ikke bare det Ottomanske Imperiet så på albanerne som en folkegruppe. Når man i den internasjonale London-konferansen i desember 1912-mars 1913 skulle fastsette grensene for de resterende ottomanske landene, var Østerrike-Ungarn, basert på etnografiske begrunnelser, av den oppfatning at den albanske stat skulle inkludere alle albanskbefolkede land, inklusive Kosovo.⁸⁶

Folketellingen i 1921 gjennomført av Kongeriket av Serbere, Kroater og Slovenere etablert 1. desember 1918, anslår den albansktalende befolkningen til å være 439 657 i hele kongeriket, hvorav 288 900 i Kosovo (Tallet antas å være underdrevet. Basert på andre undersøkelser antar man det da var 700 000 i hele kongeriket, mens det i 1930-årene var rundt 800 000). Også Kongerikets Nasjonalitetslov av 1928 i paragraf 4 avsnitt 55 omtaler albanere som ”ikke-slavere som har blitt borgere av Kongedømmet ved denne seksjons andre paragraf”.⁸⁷

---

⁸⁴ Malcolm (2002) s. 185-196

⁸⁵ Ibid. s. 218-225

⁸⁶ I.c., med videre referanser. Frankrike og Russland var i mot dette, noe som førte til at Serbia likevel fikk Kosovo.

⁸⁷ Ibid. s. 256-266 med referanser til dokumenter inntatt i Pop-Kosic

Albanerne i Kosovo hadde størst grad av selvstyre da Kosovo fikk status som provins gjennom de Jugoslaviske grunnlovene av 1974. Denne perioden har vært gjenstand for stor debatt i Jugoslavia i etterkant. På den ene siden var Kosovo innvilget status som en ”nasjonalitet” i motsetning til de andre seks ”nasjonene”, der den siste benevnelsen i seg selv kan gi konnotasjoner til et subjekt med flere internasjonale rettigheter enn ”nasjonaliteter”. På den annen side har man for det første det faktum at verken Bosnia eller Makedonia hadde flere rettigheter enn Kosovo da Kosovo ble innlemmet i Kongeriket i 1919.⁸⁸ De stod således reelt sett på likt plan hva gjelder rettigheter og plikter. Kosovo var da også den nest største befolkningsgruppen og hadde heller ingen tilknytning til noen av de andre etnisitetene. På denne bakgrunn må albanerne i Kosovo også for denne perioden betraktes som et ”folk” i folkerettslig forstand, uavhengig av benevnelsene disse måtte ha blitt gitt av de regjerende makter.

Et ytterligere moment som taler for at også Kosovo hadde hatt rett ut fra folkerettslige prinsipper til opphevelse av sitt medlemskap i Jugoslavia, basert på selvbestemmelsesretten, er at albanerne inngikk som en av de konstituerende ”nasjonalitetene” i føderasjonen, med egen grunnlov og like rettigheter som de andre nasjonene, og var også betraktet som ”jugoslaviske” borgere, og slik, de facto mer eller mindre uavhengige fra Serbia. Dette skal jeg komme noe mer inn på under punkt 4.3.1 og 4.3.3.

I tillegg til ovennevnte historiske momenter er det også flere internasjonale dokumenter, særlig frem til 1998, som eksplisitt refererer til albanerne i Kosovo som et folk i folkerettslig forstand.

Fra desember 1992 begynte man offentlig å bruke selvbestemmelsesretten i tilknytning til albanerne, der eksempelvis Menneskerettskommisjonen formante de Jugoslaviske myndigheter om stans av undertrykkelse og tilbakeføring av det tidligere lokale selvstyret.⁸⁹ Dette kan også belyses av FN Generalforsamlings krav i resolusjon 51/111 av

---

⁸⁸ Ibid. s. 269

⁸⁹ ICG rapport (1998) s. 20 med videre henvisninger

5. mars 1997 om å innvilge kosovoalbanere intern rett til selvbestemmelse, og FN Sikkerhetsråd liknende krav i resolusjon 1160 av 31. mars 1998 om blant annet en ”substansielt større grad av selvstyre og meningsfull selvadministrasjon”.

Også senere ser vi slike om- og uttalelser i tilknytning til kosovoalbanere, som eksempelvis FN Generalforsamling resolusjon av 2000 der det argumenteres for ”substansielt selvstyre” i tilknytning til ”etniske albanere i Kosovo”⁹⁰

Det er således klart at albanerne i Kosovo er et folk i folkerettslig forstand, der de har et eget felles språk som tilhører en egen språkgruppe, egne tradisjoner og egen kultur.

4.3 Kan folket i Kosovo påberope seg ekstern selvbestemmelsesrett?

Ut fra argumentasjonen så langt har albanerne i Kosovo, både ut fra historiske momenter og behandlingen av spørsmålet på internasjonalt nivå basert på disse historiske utgangspunktene, i alle fall rett til intern selvbestemmelse. Men dette i gir i seg selv ikke rett til ekstern selvbestemmelse. Det må noe mer til, særlig på grunn av hensynet til statenes territorielle integritet.

Spørsmålet blir dermed om albanerne i Kosovo har rett til ekstern selvbestemmelse, der dette, med utgangspunkt i punkt 3.2, sikter til uttredelse fra dagens Serbia og organisering i en selvstendig stat, integrering i en annen selvstendig stat eller forening med en selvstendig stat.

4.3.1 Territorietildelinger, urettmessige overtagelser og nektelse av retten til selvstyre

Flere teoretikere har hevdet at urettferdigheter gjennom historien i tilknytning til territorietildelinger kan danne grunnlag, eller, i det minste tjene som et argument for, selvbestemmelse med uttredelse fra staten.

---

⁹⁰ FN Generalforsamling Resolusjon 54/183 av 29. februar 2000 avsnitt 3 og 5

En tilhenger av denne moralskpregede teorien er Allen Buchanan. Han mener at et folk bør ha rett til ensidig uttredelse i slike tilfeller, da man kun tar tilbake det som rettmessig har tilhørt dem.⁹¹ På den ene siden vil dette føre til å hindre at nye urettferdige annekteringer finner sted, noe som vil forsterke folkerettens restriksjoner på staters bruk av aggresjon. Her oppstår imidlertid ulike spørsmål, med hensyn til om man var rettmessig ”eier”, og, videre, hvor langt tilbake i tid man bør gå. Buchanan foreslår her en begrensning til senest 1945, da det før dette ikke var forbudt folkerettslig sett å føre aggresjonskriger, inkludert kriger om territoriell herredømme. Teorien har imidlertid ikke stor oppslutning i internasjonale fora, men momentet er likevel interessant. Særlig gjelder dette da det minner om kolonisering og gjenvinning av statlig territorium som er gjenstand for urettmessig militær okkupasjon, jf punkt 3.2.2.

I denne tilknytning er det nødvendig å gå tilbake til 1878 for å få med seg den fulle sammenheng.⁹² Da inngikk Russland og det Ottomanske Imperiet, som fra slutten av 1300-tallet hadde lagt under seg Balkan-halvøya, avtale om oppdelingen av imperiets territorier på Balkan, der dagens Albania og Kosovo ble delt mellom Serbia og Bulgaria (San Stefano-avtalen). I Berlin-kongressen samme år ble avtalen formelt sett satt til side, og det ble besluttet en mer ”rettferdig” oppdeling av nordlige albanske territorier utdelt til Serbia og Montenegro, Kosovo-vilajeten ble oppdelt og det som er dagens Kosovo forble under ottomansk herredømme. 18. august inngikk imperiet en avtale med albanske ledere hvor de gikk med på å gi albanerne en kvasi-stat, men fortsatt, om enn formelt, under imperiet.⁹³

Det som også er interessant å merke seg er at ”selvstyre” i det europeiske osmanrike var forbundet med den gradvise frigjøringen av særlig kristne stater, der dette var det første steg de gikk gjennom før de ble uavhengige land. Etter denne praksisen hadde albanerne i Kosovo således lagt grunnsteinene for en eventuell fremtidig selvstendig stat.

---

⁹¹ Buchanan (2004) s. 355

⁹² En grunn til begrensning til dette årstallet er, som tidligere nevnt, de sparsomme kildene.

⁹³ Malcolm (2002) s. 201-248

Dette gjør Serbia og Montenegros militære invasjon i 1912-13 urettmessig. Imidlertid ble det under den såkalte Londonkonferansen samme år reelt sett godtatt å ytterligere oppdele albanskbefolkede territorier. Men denne ble aldri inkorporert av Serbia og kunne følgelig ikke bli ansett gjeldende. Heller ikke den ensidige Bucuresti-traktaten av 1913 signert og ratifisert av Serbia var gyldig, da den ottomanske staten ikke var part i avtalen. Istanbul-traktaten av 1914 mellom Serbia og den Ottomanske stat skulle ratifisere London-traktaten av 1912-13. Denne ble imidlertid satt til side av krigserklæringene fra de to statene i oktober 1914.⁹⁴

På denne tiden fungerte Serbia under dets konstitusjon av 1903. Dennes art. 4 tillot ikke grenseforandringer uten samtykke av den Store Nasjonalforsamlingen, som var en spesielt utvidet forsamling etablert for konstitusjonelle saker.⁹⁵ Annektering av Kosovo var aldri forelagt denne, og heller ikke etter intern rett å dømme var annekteringen følgelig ulovlig.

Man kan således si at urettmessig okkupasjon fant sted. Minst like viktig er det at koloniseringsprogrammer fra både serbisk og montenegrinsk side ble satt i verk allerede fra 1914. Man fikk et opphold mellom 1916-1918 da Østerrike-Ungarn og Bulgaria okkuperte området, men Kosovo ble gjenokkupert i 1918 og innlemmet i Kongedømmet Serbere, Kroater og Sloverer 1. desember 1918, der albanerne ble presset til å stemme for kongedømmets konstitusjon i 1921. Selv om den gav albanerne visse rettigheter (der Traktaten om Vern av Minoriteter var blitt signert av Kongedømmet i 1919), var dette kun formelt, da koloniseringsprogrammene igjen ble satt i verk, bare i en mer aggressiv form der etniske serbere ble tildelt albansk land og unntatt skatteplikt og albansk land overtatt av staten.⁹⁶ Koloniseringsprogrammene varte frem til annen verdenskrig, da albanske ledere, under tysk og italiensk invasjon, fikk hjelp av tyskere til å gå til mottiltak mot dem.

---

⁹⁴ Ibid. s. 265

⁹⁵ Ibid. s. 264

⁹⁶ Man antar at så mange som 70 000 ikke-albanere slo seg ned i Kosovo som følge av programmet bare frem til 1919, noe som tilsvarte mer enn ti prosent av hele befolkningen i Kosovo, jf ibid. s. 266-283

Selv om dette er noe tilbake i tid da selvbestemmelsen ikke var del av folkeretten gjør koloniseringens fortsettende karakter at begivenhetene likevel er av interesse.

De lokale kommisjonene av det Jugoslaviske Parti i Kosovo kom ut med en resolusjon i 1943-44 der det klart ble uttrykt at folkets vilje var å uttre fra Jugoslavia og forenes med Albania. Selv om dette ble gitt med tillatelse fra en av de ledende jugoslaviske partifellene i et forsøk på å løsne opp den albanske motvilje, ble denne satt til side av daværende regjeringssjef Josip Bros - "Tito".⁹⁷

Motstridende nok, ble det kort tid etter, i juli 1945, vedtatt en resolusjon av Kosovos Regionale Folkeråd som tillot Serbias annektering av Kosovo. Men det var flere ting som ikke hadde gått riktig for seg i denne prosessen. Først og fremst gjaldt dette Kosovos representanter; i rådet var 33 av de 142 tilstedeværende albanere. Rådet selv representerte knapt 2 250 medlemmer i Kommunistpartiet i Kosovo, og var heller aldri valgt. Videre skulle deres handlingsmyndighet holdes innenfor sentralstyrets direktiver, som allerede før møtet var forutbestemt. Trusler om 50 000 soldater i Kosovo hadde videre en avgjørende virkning på de fremmøtte. Til slutt var det måten resolusjonen ble passert gjennom. Til tross for dens viktighet, var den vedtatt ved akklamasjon, altså, slags tilrop, der verken votering eller debatt fant sted.⁹⁸ Annekteringen kan dermed under ingen omstendigheter anses som gyldig, noe som også gjør den Jugoslaviske Grunnlov av 1946 hva gjelder Kosovo, bygget på ugyldige holdepunkter, som ikke-gjeldende.

Den nye jugoslaviske konstitusjonen av 1963 fratok Kosovo dens konstitusjonelle status, der provinsen Kosovo nå ble sagt å være skapt av republikken Serbia. Etter 1966 ble det imidlertid innført en mer effektiv desentraliseringsprosess som innebærte politikkskifte. Dette gav seg utslag også i Kosovo, der albanerne etter 1968, ikke bare fikk lov til å vaie med sitt eget flagg, men også eget universitet i Prishtina i 1970 som både underviste i albansk og serbokroatisk. I tillegg til dette innførte Jugoslavia endringer til konstitusjonen,

---

⁹⁷ Ibid. s. 305-306

⁹⁸ Ibid. s. 315

der den definerte de selvstyrte provinsene på samme måte som republikkene (sosialpolitiske fellesskap), hvor de også fikk utøvet rettigheter på lik linje med republikkene, bortsett fra det som hadde med Serbia som helhet å gjøre.⁹⁹

Endringene ble videreført til den nye konstitusjonen av 1974, som gav Kosovo rett til å delta i føderasjonens fellesinteresser, var ansvarlig for å implementere den Jugoslaviske konstitusjonen og hadde avgjørelsesrett i økonomiske saker samt i flere saker i utenrikspolitikken. Kosovo fikk også sin egen direkte representasjon i de viktigste føderale jugoslaviske organene som Det Føderale Parlamentet, Presidentkabinettet og Føderale konstitusjonsdomstoler og andre domstoler. Likeså hadde den rett til egen konstitusjon, parlament, domsmyndigheter og eget bankvirksomhetssystem.¹⁰⁰

Fra nå av skulle ”nasjonene og nasjonalitetene utøve sine suverene rettigheter i sine sosialistiske republikker og sine selvstyrte sosialistiske provinser”.¹⁰¹ Kosovos administrative grenser ble fastsatt ut fra befolkningens historiske enhet der disse kun kunne endres av Kosovos Parlament.¹⁰²

Alle var nå borgere av Jugoslavia, der konstitusjonen konstaterte at Kosovo var en integrert del av Den Jugoslaviske Føderasjon.¹⁰³

Slik var Kosovo både ut fra de facto forhold, som klart avgrensede grenser, og konstitusjonell rett ikke en del av Serbia. Det som imidlertid også er viktig er at konstitusjonen

Men disse to tiårene av utstrakt intern selvbestemmelse varte ikke lenge. I takt med at serbere og montenegrinere sank i antall høyere stillinger der over 80 000 emigrerte i

---

⁹⁹ Ibid. s. 324-325

¹⁰⁰ Se NATO Final Report s. 37, med videre henvisning til den Jugoslaviske konstitusjon

¹⁰¹ Malcolm (2002) s. 328

¹⁰² Se NATO Final Report (2001) s. 40, med videre henvisning til den Jugoslaviske konstitusjon

¹⁰³ ICG rapport (1998) s. 28 med videre henvisninger til den Jugoslaviske konstitusjon

perioden 1961-81, for det vesentligste på grunn av økonomiske forhold, økte også nasjonalismen.¹⁰⁴

I 1989 ble Kosovo fratatt dens selvstyre etter anvisning av den serbiske presidenten Slobodan Milosevic som kom til makten i midten av 80-årene, og ny ulovlig annektering fant således sted. I 1991, med Vasa Cubrilovics koloniseringsprogram av 1937 som forbilde, startet en ny offisiell koloniseringsperiode i Kosovo ved innføringen av en ny lov som gav returnerte serbere og montenegrinere rett til et større område med jord og fritak dem for skatter og avgifter.¹⁰⁵ Det tenkes at rundt 6 000 serbere ble bosatt i Kosovo bare i 1994, som følge av dette programmet.¹⁰⁶

Dette viser således at albanerne i Kosovo gjennom tidene er blitt okkupert og kolonisert, og hadde som følge av dette vært berettiget til påberopelse av Erklæringen om koloniserte land og folk, jf punkt 3.2.2. Dette viser videre at albanerne systematisk har vært nektet retten til politisk utvikling slik foreskrevet i FN konvensjonen om Politiske og Sivile rettigheter av 1966, der argumentasjonen også inngår under vurderingen i punkt 3.2.3 om særlig undertrykte folk, jf Erklæringen om vennskapelige forbindelser.

4.3.2 Systematiske menneskerettighetsbrudd

I tillegg til argumentasjonen i punkt 3.2.3 tilslutter også den albanske juristen Besfort Rrecaj seg til å anse undertrykte minoriteter for å ha en rett til selvbestemmelse ved uttredelse, og uttaler blant annet at det ”i moderne tider regnes vedvarende vold mot et folk som en grunnleggende årsak/argument for ekstern selvbestemmelse til fordel for den rammede folkegruppen”.¹⁰⁷

---

¹⁰⁴ Malcolm (2002) s. 330

¹⁰⁵ Loven om Vilkår, metode og prosedyre for distribueringsplan av jordbruksland av 20. juli 1991, jf. NATO Final report (2001) s. 45

¹⁰⁶ Malcolm (2002) s. 352

¹⁰⁷ Rrecaj (2006) s. 79 albansk versjon/s. 75 engelsk versjon

For det faktiske grunnlaget under argumentasjonen for systematiske menneskerettighetsbrudd skal jeg ikke gå lenger tilbake enn til 1877. Det var nemlig da man begynte å få et større antall nedskrevne undersøkelser som kunne si noe om bruddene.

Bare i desember 1877 ble det antatt at rundt 110 000 albanere ble fordrevet fra Moravë-dalen i dagens Øst-Kosovo. I slutten av 1878 ble det av vestlige tjenestemenn rapportert at 60 000 familier emigrerte til dagens Makedonia, og at 60-70 000 albanere ble fordrevet til Kosovo fra Nis i dagens Serbia. Handlingene var del av programmer satt i verk av de serbiske myndigheter, der de i sin politikk hadde som mål å skape et etnisk rent territorium i Kosovo. Dette hadde også som følge spenninger mellom folkeslagene, noe som igjen førte til at rundt 60 000 ortodokse serbere emigrerte i perioden 1876-1912. Bare i denne perioden ble det antatt at rundt 20 000 albanere ble drept av serbisk montenegrinske soldater. Nesten 100 000 albanere ble rapportert flyktet i perioden 1813-1815. I mai 1913 rapporterte den østerrikske konsulen i Prizren at 2 000 muslimske familier hadde konvertert fra Islam til ortodokse kristne, mens det i Prishtina ble konvertert 195 albanere, noe som var ledd i den serbisk-montenegrinske politikk med det formål å endre befolkningsstatistikken (der ortodokse ble forbundet med serbere) for slik å legitimere inkorporeringen av de okkuperte territoriene.¹⁰⁸

Helt fra gjenokkupasjonen i 1918 hadde man ført en blant annet rase- og religionsnedtrykkende politikk fra serbiske myndigheter som var ledd i koloniseringsprogrammene som skulle gjøre livet uutholdelig for etniske albanere. I 1919 signerte kongedømmet Traktaten om Vern av Minoriteter, men for albanernes del ble denne ignorert, hvor man blant annet ikke tillot dem undervisning i sitt eget språk. Bare i januar og februar det året ble over 6 000 albanere drept av serbiske styrker.¹⁰⁹

---

¹⁰⁸ Malcolm (2002) s. 228-255

¹⁰⁹ Ibid. s. 267-273

I februar 1919 sendte Kosovo-komiteen (som var en gruppe av albanske intellektuelle med formål å forsvare den albanske identitet) brev til fredskonferansen i Paris samme år hvor man søkte stormaktenes oppmerksomhet rundt drapene. I april 1921 informerte den albanske regjeringen Folkeforbundet om 2 000 drepte albanere i Kosovo fra begynnelsen av året. 5. mai 1930 fremmet de petisjon overfor generalsekretæren av Folkeforbundet, der det ble understreket at de jugoslaviske autoriteter mislyktes i å oppfylle sine plikter ad minoriteter. Blant annet ble det påpekt at albanere som et folk ble forfulgt for å tvinges til å forlate deres eiendommer, hvilket resulterte i mer enn 140 000 albanske flyktninger til Tyrkia, Albania og andre steder. Videre ble påpekt at det ble benyttet makt og vold mot et forsvarsløst folk med det formål å assimilere, samt forfølgelsen og tilintetgjørelsen av personer som nektet å forlate sine eiendommer eller å assimileres.¹¹⁰

I ingen av tilfellene ble albanerne påstander fulgt opp, noe som for de jugoslaviske myndigheter ble opplevd som en de facto aksept av deres undertrykkerhandlinger.

I 1935 kom det til en avtale mellom myndighetene i Jugoslavia og Tyrkia om ny deportasjon av 200 000 kosovoalbanere til Tyrkia, mens det i 1938 ble avtalt deportasjon av 40 000. Takket være annen verdenskrig ble planene aldri fullt ut satt i verk, og man antar at tallet på albanere som måtte forlate Kosovo i perioden 1918-41 (kun) var mellom 90-150 000.¹¹¹

Etter Serbias ugyldige annektering av Kosovo i 1945 fortsatte koloniseringsprogrammene, der rase og religionsfriheten spesielt i 50-årene ble vesentlig nedtrykt. Serbiske Vasa Cubrilovic, som var tidligere kjent for planen om deportasjon av albanere fra 1937, la frem en ny rapport for det kommunistiske lederskap i november 1944 som detaljert beskrev hvordan man kunne få til en masseemigrasjon blant albanere i Kosovo. Dette resulterte i at over 13 000 albanere, registrert av jugoslaviske myndigheter som "tyrkere" ble oversendt til Tyrkia. Mellom 1945 og 1966 antar man at rundt 100 000 albanere var blitt deportert til Tyrkia.¹¹²

---

¹¹⁰ Ibid. s. 273 flg

¹¹¹ Ibid. s. 285-286

¹¹² Ibid. s. 321-322

Som ovenfor nevnt fikk man i 1969-80 utstrakt selvstyre på linje med republikkene, men ble fratatt igjen etter Titos død. Da Slobodan Milosevic kom til makten i Serbia i midten av 80-årene innførte han et apartheidregime i Kosovo, der albanerne mistet sine arbeidsplasser, ble nektet adgang til utdanning, ble forfulgt, der uforklarlige forsvinninger samt vilkårlig fengsling og overgrep også mot kvinner og barn fant sted, og likeså med tortur og drap og ødeleggelse av eiendom.¹¹³ Ikke minst fratok hans regjering albanere alle demokratiske rettigheter ved å nekte dem deltagelse i statlige institusjoner ved å fjerne Kosovos politiske autonomi i 1989. Til da hadde serbiske myndigheter stått for en arbeidsledighetsrate på over 70 prosent blant albanere.

De alvorlige menneskerettighetsbruddene viste seg videre i for det første loven om arbeidsforbindelser i spesielle omstendigheter, 26. juli 1990 som medførte utvisning av 150 000 albanere fra deres stillinger, deriblant avskaffelsen av Kosovos påtalemyndighet, Høyesterett og kommunalrettene samt det Provinsiale Sekretariat for Interne Saker. Dette tilsvarte over 80 % av alle ansatte albanere i Kosovo. Andre lover som også representerte alvorlige menneskerettighetsbrudd var loven om vilkår, metode og prosedyre for distribuering av jordbruksland av 20. juli 1991, loven om spesielle vilkår for eiendomsoverføringer av 18. april 1998 som forbød salg av fast eiendom til og besittelse av albanere, loven om overføring av finansielle fond av 29. mars 1991 som medførte nedleggelse av Kosovos banksystem og overtakelse av Kosovos Nasjonale Banks finansielle fond og provinsielle budsjett, loven om offisiell bruk av tale- og skriftspråk av 27. juli 1991 som forbød bruken av det albanske språket, samt nedleggelsen av all kosovoalbansk massemedia¹¹⁴

De systematiske menneskerettighetsbruddene ble etter hvert også rapportert av internasjonale organisasjoner, der det blant annet i 1995 gis ut pressemeldinger fra

---

¹¹³ NATO Final Report (2001) s. 45, med videre henvisning til Human Rights in Albania, Belarus, Slovakia and the Federal Republic of Yugoslavia av 1. juli 1998

¹¹⁴ Ibid. s. 46 med videre henvisninger til lovene

internasjonale organer som fastslår noen av bruddene.¹¹⁵ Dette følges opp av Generalforsamling resolusjon av 1997¹¹⁶ samt FN Sikkerhetsråd Resolusjon 1160 av 1998.¹¹⁷

Bare i perioden 1998-99 ble mellom 8-13 000 mennesker drept,¹¹⁸ for det vesentligste barn, kvinner og eldre menn, over 3 000 mennesker ble bortført hvor de fleste hittil ikke er funnet, nærmere 20 000 kvinner ble voldtatt, rundt 800 000 mennesker flyktet¹¹⁹ og rundt 120 000 boliger ble ødelagt, noe som representerte et forsøk på brudd på Konvensjonen om folkemord av 1948 artikkel 2, jf artikkel 3 d.

Slike systematiske og svært grove menneskerettighetsbrudd inngår således i vurderingen under blant annet Erklæringen om vennskapelige forbindelser som en tilgrunnleggelse for uttredelse. Imidlertid har teoretikere hevdet at albanerne i Kosovo likevel ikke har rett til uttredelse basert på ulike grunnlag. En av disse er statsviteren Allen Buchanan som hevder at Kosovo ikke kan påberope seg uttredelse på grunn av det han kaller kontraktbrudd og overgrep mot den serbiske minoritet.¹²⁰ Uten å henvise til noen kilde om det tilgrunnlagte faktum, ser Buchanan ut til å legitimere fratakelsen av selvstyre i 1989 med at albanerne i Kosovo var de som brøt selvstyre avtalen først ved å utnytte Kosovos kommunistparti til å ekskludere serbere og deretter utøve voldelige angrep mot dem. Dette er imidlertid en uholdbar påstand;

For det første har det aldri vært et så stort flertall albanske kommunistmedlemmer i verken kommunistpartiet sentralt eller lokalt eller det statlige sikkerhetsapparat til at man kunne ekskludert serbiske partimedlemmer. Selv om folketellingen i 1953 tilsa 27 prosent serbere

---

¹¹⁵ FN Generalforsamling pressemelding SHC/3403 og Generalforsamling pressemelding SHC/3348

¹¹⁶ FN Generalforsamling resolusjon 51/111 5. mars 1997

¹¹⁷ FN Sikkerhetsråd Resolusjon 1160

¹¹⁸ The American Association for the Advancement of Science (1999) uten sidetall

¹¹⁹ Human Rights Watch rapport om Jugoslavia (2002)

¹²⁰ Buchanan (2004) s. 358

og montenegrinere i Kosovo totalt, innehadde de over femti prosent av partimedlemskapene og 68 prosent av de administrative og ledende stillingene på den tiden.

Albanerne hadde heller ingen handlingsmakt av betydning til å foreta handlinger mot sentralkomiteens anvisninger, noe også den systematiske statlige undertrykkingen og truslene viser. De mottiltak som var organisert mot serbisk og jugoslaviske undertrykkelse var i så fall gjort av undergrunnsbevegelser som Den Nasjonale Front (albansk: Balli Kombetar) eller Den Revolusjonerende Bevegelsen for Forening med Albania.

Uansett eksisterte ingen "avtale" i den forstand Buchanan sikter til. Som vi har sett ovenfor under punkt 4.3.1 har man innlemmet albanerne i Jugoslavia mot deres vilje. Hvor albanere ble gitt stemmerett var dette mer eller mindre formelt, da de ikke bare måtte handle innen de rammer kommunistpartiets sentralkomité kom med, man kom også med trusler ved unnlatt oppfyllelse av instruksjoner. Det var i så fall ingen gyldig avtale å bryte.

I 1971, til tross for den store oppblomstringen av albanske intellektuelle som følge av åpningen av Universitetet i Prishtina i 1970, var likevel over 52 prosent av alle lederstillinger besatt av serbere og montenegrinere som til sammen ellers utgjorde knappe 21 prosent av befolkningen. På 70-tallet er det antatt at albanere besatte rundt 2/3 av Kosovos Kommunistliga, men også dette, sett i sammenheng med befolkningsantallet er likevel lavt. At serbere og montenegrinere sank i antall skyldes albanernes høye utdanningsnivå, større frihet til å innta arbeidsplasser samt at serbere og montenegrinere så det bedre økonomisk sett å flytte til Serbia eller Montenegro.¹²¹

Heller ikke etter Titos død kan man si at albanerne utviste serbiske partifeller; bare de første månedene i 1981 ble over 500 albanske kommunistpartimedlemmer i Kosovo ekskludert. Det som ytterligere beviser dette er at når det i 1981 kun var 15 % serbere og montenegrinere igjen, hadde de likevel over 30 % av jobbene, der arbeidsledighetsraten i Kosovo var den høyeste i hele Jugoslavia.¹²²

---

¹²¹ Malcolm (2002) s. 324-326

¹²² Ibid. s. 336-337

Ut fra fremstillingen under dette punktet er albanerne således systematisk og konstant blitt nektet deres økonomiske, sosiale og kulturelle utvikling, der det er begått grove brudd på slike fundamentale rettigheter som anvist i blant annet FN konvensjonen om Sivile og Politiske rettigheter samt Økonomiske, Sosiale og Kulturelle rettigheter av 1966. I likhet med punkt 4.3.1 er også dette med på å støtte uttredelse med hjemmel i blant annet Erklæringen om vennskapelige forbindelser samt folkerettslig sedvanerett som fremkommet i ICJ praksis.

4.3.3 Oppløsningen av Jugoslavia og Serbias territorielle integritet

Jugoslavia sluttet formelt å eksistere etter FN Sikkerhetsråd resolusjon 757 av 30. mai 1992. Serbia ble slik ikke tillat å være Jugoslavias suksessor. FN ba videre Serbia og Montenegro om ny søknad om FN-medlemskap, jf FN Sikkerhetsråd resolusjon 777 av 19. september 1992 og resolusjon 821 av 28. april 1993.

Den albanske rettsteoretikeren Besfort Rrecaj hevder at det slik ikke kan sies at det eksisterer en fortsettelse av en stat, hvorunder Kosovo var en konstitutiv del, men dannelsen av flere nye stater. Ifølge ham tilsier dette at albanerne i Kosovo skulle ha rett til selvbestemmelse, men på grunn av at Kosovo hadde ikke kontroll over hele dets territorium oppnådde man ikke utøvelsen av retten.¹²³

Som jeg har redegjort for under punkt 4.3.1 har Serbia for det første ikke vært en stat i seg selv men en del av staten Jugoslavia helt fra 1918. I grunnlovene av 1974 hadde Serbia status som republikk, der borgerne i både denne og i de jugoslaviske provinsene Kosovo og Vojvodina var ansett som likeverdige jugoslaviske borgere, ikke serbiske. Heller var Kosovo ikke lovlig integrert i Serbia, selv om albanerne i 1974 aksepterte grunnlovene. Ser man dermed Jugoslavias oppløsning i sammenheng med nektelsen av verdenssamfunnet av å anerkjenne Serbia og Montenegro som Jugoslavias suksessor, så hadde albanerne hatt rett

---

¹²³ Rrecaj (2006) s. 76-77 albansk versjon / s. 72-73 engelsk versjon

til å utøve sin selvbestemmelsesrett. Dette ville således heller ikke representert noen trussel mot Serbias territorielle integritet; Serbia som stat eksisterte ikke.

Men, det kan virke som internasjonale samfunn har etter dette likevel inntrådt en annen posisjon, som kanskje mer indirekte anerkjenner Serbia og Montenegro som suksessorer av det tidligere Jugoslavia. Fra januar til mars 1999 foregikk fredsforhandlingene i Rambouillet i Frankrike blant annet med formål å gi Kosovo en grad av selvstyre, der begge parter også skulle stoppe sine militære angrep.¹²⁴ Det vesentlige med dette dokumentet var at den uttrykkelig nevnte Kosovo som et selvstyrt område innen den Jugoslaviske Føderasjon.¹²⁵ Som en fortsettelse av dette ble det i Kumanovo-avtalen av 9. juni 1999 også referert til Den Jugoslaviske Føderasjon.¹²⁶ I FN resolusjon 1244 av samme dag blir det referert til Rambouillet-dokumentet samt igjen direkte referert til den Jugoslaviske Føderasjon.¹²⁷ Likeså ved opprettelsen av unionen Serbia-Montenegro i 2003, der Serbia ble utnevnt som Jugoslavias suksessor.¹²⁸ Om ikke formelt, viser dette at det internasjonale samfunn i det minste de facto anerkjente Den Jugoslaviske Føderasjon med Serbia som dets suksessor.

At folket i Kosovo ble nektet å ytre sin vilje angående fortsettende samhold i 1991 kan likevel brukes både som en del av argumentet for urettferdigheter skjedd mot folket i Kosovo med hensyn til tildeling av territorier, og for undertykking av særlig dets politiske vilje, noe som representerer grove brudd mot det albanske folkets kollektive rettigheter.

---

¹²⁴ Jeg skal gå mer inn på dette i punkt 4.4

¹²⁵ Rambouillet-avtalen av 1999, innledningens avsnitt fire

¹²⁶ Kumanovo-avtalen, artikkel 1 (1)

¹²⁷ FN Sikkerhetsråd Resolusjon 1244, innledningens avsnitt fire

¹²⁸ Unionen Serbia-Montenegro (2003) Innledningen og art. 60 (1)

4.3.4 Et folks uttrykte vilje

FN praksis har ved flere anledninger latt selvbestemmelsesretten gå foran prinsippet om territoriell integritet. Man har da særlig lagt vekt på hva folkets vilje med hensyn til deres fremtidige politiske status har vært. To av disse sakene er Rwanda - Urundi og Britiske Kamerun.¹²⁹ Av den første saken utkom Rwanda og Burundi som to uavhengige stater, mens det i den andre saken resulterte med at Nord-Kamerun gikk i union med Namibia, mens Sør-Kamerun integrerte seg i Kamerun. Under begge saker hadde FNs besøksmisjoner observert at det var faste bevis på at de relevante folkenes vilje var å uttre fra de respektive tidligere sammensetningene, og organiserte med grunnlag i dette folkeavstemning og frie valg. Nå var ikke dette avgjørende – folkene var allerede omfattet av Erklæringen om koloniserte land og folk og var i det minste berettiget til selvstyre, men eksemplene viser likevel betydningen som ble lagt på folkets allerede beviste vilje i vurderingen av utøvelsen av ekstern selvbestemmelse.

Folkets vilje bør således også telle med i vurderingen av ekstern selvbestemmelse i andre saker, der dette vil være med på å støtte opp om argumentasjonen til fordel for uttredelse.

Hva gjelder Kosovo har folkets vilje vært klar. Én historisk begivenhet i denne henseende var Berlin-kongressen av 13. juli 1878 der albanerne, gjennom den britiske representanten¹³⁰, fremla krav om forening av albanske territorier og utvikling av utdannelsen på albansk. Imidlertid ble nordlige albanske territorier utdelt til Serbia og Montenegro, Kosovo-vilajetet ble oppdelt og det som er dagens Kosovo forble under ottomansk herredømme.¹³¹ Folket i Kosovo, gjennom sine representanter, ønsket å slutte seg sammen med albanere i andre vilajeter og områder og danne egen republikk, da innenfor det Ottomanske imperiet.

---

¹²⁹ Cassese (1995) s. 78

¹³⁰ Albanerne ikke ble tillatt å ha en egen representant. I stedet måtte de nøye seg med å fremlegge sine krav gjennom den britiske representanten.

¹³¹ Rrecaj, s. 21-22 albansk versjon / s. 21 engelsk versjon. Se også punkt 4.3.1.

I desember 1943 offentliggjorde det Albanske Kommunistparti i Albania en erklæring, med tillatelse av de Jugoslaviske Kommunistene i Kosovo, som omhandlet kosovoalbanernes rett til selvbestemmelse, inkludert uttredelse.¹³² Også viktige var møtene i Nord-Albanias Bujan fra desember 1943-januar 1944 der lokale kommisjoner av det Jugoslaviske Parti i Kosovo gav ut en resolusjon som uttalte at den albanske befolkning i Kosovo ønsket å forenes med Albania.¹³³

Også i 1945 ble ulike opprørsgrupper aktivert mot ny innlemmelse i Jugoslavia, men disse ble slått hardt ned på og hadde således ikke stor effekt. Folkets vilje begynte igjen å komme mer til syne i 1968, hvor man gjorde krav om å forenes med Albania, uten at dette fikk betydning.¹³⁴ Det var først ved de store studentdemonstrasjonene i 1981, som kort tid etter utvidet seg til å bli nasjonale demonstrasjoner, at man så det store omfanget av hvilke virkninger undertrykkelsen av albanere kunne medføre. Etter at de store oppsigelsene og vilkårlige arrestasjonene begynte å bli satt i verk møtte man også stor motstand blant albanske kommunistiske partiledere. Dette medførte nye landsomfattende streikeaksjoner mot den urettferdige behandlingen albanerne fikk særlig etter at Milosevic kom til makten, og krav om anerkjennelse av folkets vilje til å bli en selvstendig republikk fikk utløp i de landsomfattende demonstrasjonene i 1989.¹³⁵

I juli 1991 vedtok Kosovos parlament resolusjon om Kosovo som uavhengig republikk og erklærte like etter folkeavstemning 22. september, der det skulle stemmes over denne. Folkeavstemningene fant sted 26.-30. september. 87 % av de 1 051 357 stemmeberettigede stemte, der 99 % stemte for uavhengighet.¹³⁶

---

¹³² Tito satte erklæringen til side like etter, med advarsel til Popovic som hadde gitt tillatelsen, jf Malcolm (2002) s. 307-308

¹³³ Se særlig ekstrakt av resolusjonen inntatt i ibid. s. 308. Selv om resolusjonen ikke ble godt mottatt av sentralkommisjonen, var dette kun en løs advarsel, og resolusjonen sto seg lenge etter verdenskrigen.

¹³⁴ Ibid. s. 317-325

¹³⁵ Ibid. s. 334-345. Det antas at opptil 100 demonstranter ble drept, og hadde som følge at flere tusen albanere ble tiltalt.

¹³⁶ Her bemerker den albanske rettsteoretikeren Muhamet Kelmendi at valgene mellom resultatene selvbestemmelsesretten kan føre til, var begrensede, i og med at kun valget mellom å være eller ikke være en

Ikke minst kan folkets vilje bevises gjennom kampene utført av Kosovos Frigjøringshær i 1998-99 mot det serbiske militærets intervensjon og de serbiske paramilitære soldaters overgrep overfor albanske sivile, hvor frigjøringshæren også fremsatte krav om full løsrivelse fra Serbia.

Viljen til befolkningen i Kosovo har således vært å samles til en uavhengig enhet, hva enten det har vært under det ottomanske imperiets regi eller uttredelse fra Serbia. Albanernes vilje bør således også legges vesentlig vekt på i vurderingen om ekstern selvbestemmelse.

4.4 Rambouillet, UNMIK, EULEX og konstitusjonene Vs retten til selvbestemmelse

Som konstatert under punkt 4.3. hadde befolkningen i Kosovo, blant annet som følge av de store menneskerettighetsbruddene gjort mot den opp mot 1999, hvor den interne retten til selvstyre ble fratatt, rett til ekstern selvbestemmelse. Problemstillingen i det følgende blir hvorvidt denne retten kan sies å ha vært utøvet etter NATOs intervensjon og om de etterfølgende juridiske dokumenter har respektert, fremmet eller hindret folkets selvbestemmelse i å bli utøvet.

Jeg har slik konstatert at folkets politiske vilje er uttredelse av det tidligere Jugoslavia, og likeså, Serbia. Resultatet av viljen har skiftet med tidene – fra å ville integreres med Albania slik Albanias grenser ble bestemt i 1912-1913 (om enn under ottomansk sentralstyre), og til full uavhengighet og suverenitet i det 21. århundre, der dette slik har vært det kompromisset folket har vært villig til å gjøre i forhold til Serbia og den serbiske minoriteten i Kosovo som i dag antas å være rundt 5 prosent.¹³⁷

---

selvstendig republikk ble oppstilt. Ideelt sett burde også eksempelvis integrering eller union med Albania vært fremsatt. Uansett viser utfallet at folkets vilje var å uttre fra den Jugoslaviske Føderasjon.

¹³⁷ Folketelling er ikke foretatt de siste 25 årene, og tallene er dermed kun generelle antagelser.

Under krigen i Kosovo i 1998-99 gikk man 6. februar inn i fredsforhandlinger organisert av Kontaktgruppen i Rambouillet i Frankrike.¹³⁸ Her møtte også en albansk og serbisk delegasjon. Etter intensive forhandlinger og stort press ble avtalen, med unntak av Russland og den serbiske delegasjon, skrevet under 18. mars, og dokumentet ble deretter lagt til grunn for NATOs intervensjon i Jugoslavia.

Dokumentet gav Kosovo selvstyre, jf dennes art. 1 avsnitt 4, men under den Føderale Jugoslaviske Republikk. Hva som er viktig i denne kontekst er også kapittelet om ”Endring, Konstitusjonell vurdering og avsluttende klausul”, art. I avsnitt 3. Denne sier at det etter tre år fra avtalens ikraftsettelse skal organiseres et internasjonalt møte med Kosovos fremtidige status som formål. Her skulle ”folkets vilje” bli tilgrunnet. Men, folkets vilje i denne sammenheng var et vidt begrep, som ikke presiserte *hvilket folks* vilje, og som dermed omfatter ikke bare befolkningen i Kosovo men også i Serbia og, på den tiden, Montenegro. Dessuten er folkets vilje ikke avgjørende; den skulle kun være et grunnlag som gav en indikasjon på hva slags status Kosovo burde få. Statusen, slik jeg kommer til litt senere, skulle avhenge av de kompromisser Serbia og Kosovo skulle komme frem til.

Dokumentet ble fremlagt i en kritisk faktisk situasjon som gav få muligheter særlig for den albanske delegasjonen. Man fikk heller ikke anledning til å fremlegge dokumentet for folket, til tross for dens store viktighet om folkets fremtidige status og til tross for at folkets vilje, som blant annet hadde blitt uttrykt gjennom Kosovos Frigjøringshær, var fullstendig uavhengighet.

Kort tid etter utkom også FN Sikkerhetsråd resolusjon 1244 av 10. juni 1999. I tillegg til å henvise til Rambouillet-dokumentet i art. 11 a og e, gir den også grunnlaget for etablering av en midlertidig FN administrasjon i Kosovo, jf annek 1, som skulle ta hånd om de sivile og sikkerhetsmessige, politiske anliggender (United Nations Interim Mission in Kosovo,

---

¹³⁸ Engelsk ”Contact Group”; denne besto av Storbritannia, Frankrike, Tyskland, Italia og USA, jf Knudsen (2006) s. 6

heretter ”UNMIK”). Senere ble noen av disse arbeidsoppgavene utformet i de såkalte fire søylene, som gav både UNMIK, OSSE og EU spesielle overordnede kompetanser i landet. Arbeidsoppgavene var delt inn slik:

Søyle I: Politi og rettsvesen skulle ligge under FNs direkte ledelse

Søyle II: Den sivile administrasjon skulle også ligge under FNs direkte ledelse

Søyle III: Demokratisering og institusjonsbygging skulle bli ledet av Organisasjonen for Sikkerhet og Samarbeid i Europa (OSSE), mens

Søyle IV: Rekonstruksjon og økonomisk utvikling skulle bli ledet av EU¹³⁹

Tre av søylene består fortsatt, mens den fjerde delvis er overlatt til Kosovos myndigheter. Kontrollen over tollene og statsgrensene blir lagt under EUs fremtidige misjon til Kosovo (EULEX). Dette kommer jeg tilbake til senere i kapittelet.

Følgelig mangler de kosovoalbanske myndigheter territoriell jurisdiksjon over Kosovo. Ut fra fremstillingen ovenfor ser vi at også den fulle jurisdiksjon over domsmyndighetene mangler, da dette ligger innenfor UNMIKs søyle nr. I. Søylene forteller videre at også den fulle lovgivende jurisdiksjon mangler. Dette er ytterligere spesifisert i

Rammekonstitusjonen for midlertidig selvstyre av 2001 (heretter

”Rammekonstitusjonen”)¹⁴⁰ der det i dennes kapittel 8 står at Den Spesielle Representant for FNs Generalsekretær (heretter ”SRGS”) er det øverste organ for vedtakelsen av lover, jf art. 8.1 bokstav j, resolusjoner og vedtak i parlamentet og regjeringen og kan ”oppløse forsamlingen og tilkalle nye valg” der disse ikke handler i overensstemmelse med resolusjon 1244 eller i mot SRGS’ utøvelse av ansvar, jf art. 8.1 bokstav b. SRGS er videre ”siste autoritet” hva gjelder Kosovos fiskale politikk, jf bokstav c-e, r og x, er øverste autoritet og har kontroll over UNMIKs tjenester og tjenestemenn, jf bokstav f og l, er siste myndighet i oppnevningen og oppsigelsen og disiplineringen av dommere og påtalemyndigheten, jf bokstav g samt innehar det fulle ansvaret for Kosovos utenrikssaker,

---

¹³⁹ Se UNMIK nettdokumenter på <http://www.unmikonline.org/>

¹⁴⁰ Rammekonstitusjonen for midlertidig selvstyre av 2001, UNMIK/REG/2001/9 – 15 mai 2001

derunder avtaleslutning, jf bokstav m-o. I tillegg til dette skal SRGS foreta “passende tiltak når [Kosovos midlertidige institusjoners] handlinger er inkonsistente med FNSR 1244 (1999) eller denne Rammekonstitusjon”, jf kap. 12.

Administrasjonen, et organ som ikke er valgt av folket, har således en avgjørende rolle som Kosovos øverste styringsorgan. Ikke bare har resolusjonen satt noen tidsbegrensning for dennes virksomhet, alle dens tjenestemenn har immunitet og kan ikke kontrolleres eller avsettes av Kosovos myndigheter og kan heller ikke instrueres.

UNMIK med utvidet kompetanse innen de fleste rettsområder, innskrenker slik den interne selvbestemmelsen. Slik representerer dette også en nektelse av den eksterne.¹⁴¹

Rambouillet-dokumentets tidsanvisning på tre år ble videre ikke fulgt opp, og man organiserte internasjonale forhandlinger mellom den albanske og serbiske delegasjonen først i 2006. Disse ble arrangert og observert av FN og ledet av FNs spesialutsending Martti Ahtisaari. Partene kom ikke til enighet hva gjelder Kosovos status, og Ahtisaari kom samme år frem med et forslag til fremtidig status, basert på det man hittil hadde kommet frem til under forhandlingene. Til tross for at dokumentet berører befolkningens ”vitale” interesser, noe jeg kommer til senere, ble den raskt og så å si uten debatt godtatt av Kosovos Parlament, der planen, eller, ”avtalen” slik den også blir kalt, ble lagt til grunn for en overvåket uavhengighet for Kosovo. Resolusjonen om erklæringen av Kosovos ”uavhengighet” av 17. februar 2008 var således en erklæring av en uavhengighet slik anvist i Ahtisaari-dokumentet.

I utformingen av Kosovos nye konstitusjon¹⁴² ble dokumentet inntatt ved konstitusjonens art. 143. Virkningene av dokumentet ser man på ulike felt:

For det første definerer den de nå rundt 93 % albanerne kun som et ”fellesskap”, i likhet med de andre folkeslagene i Kosovo, jf. art. 3 (1). I konstitusjonens preambul er verken det

---

¹⁴¹ Også her ser vi hvordan den interne har sammenheng med den eksterne

¹⁴² Republikken Kosovos Konstitusjon, i kraft 15. juni 2008

konstituerende folk eller noe som har tilknytning til Kosovos historie og identitet nevnt. Deretter, i art. 9 og 58 (5), gir den albanske myndigheter pålegg om vern av kulturarven i Kosovo og ”felleskapene”. Imidlertid definerer Ahtisaari-dokumentet i dets Anneks V art. 1 ortodokse kirker som ”serbiske”. Mangelen av nevnelser av historie samt oppdelingen av Kosovo i religiøse enheter, representerer følgelig en nektelse av albanernes nasjonale identitet.

For det andre gir konstitusjonen Ahtisaari-dokumentet den høyeste rangen av alle rettslige dokumenter i Kosovo. Dette kommer direkte frem i art. 143 (3), som sier at dokumentet i konflikttilfelle skal gå foran konstitusjonen. Dette har ulike følger:

Ahtisaari-dokumentet gir anvisning på installasjon av en EU-ledet misjon som består av politi (Det Europeiske Sikkerhets- og Forsvarspoliti, heretter ”ESF”) og sivile organer (Den Internasjonale Sivile Representant, heretter ”ISR”), også kalt EULEX (European Union Rule of Law Mission in Kosovo).¹⁴³ ISR er øverste utøvende myndighet, jf art. 146. Kun denne er tillatt å tolke Ahtisaari-dokumentet, jf art. 147, samtidig som ISR vil kunne avsette folkevalgte politikere som går i mot dokumentet (jf ”avtalen”) om Kosovos status.¹⁴⁴ Konstitusjonens art. 147 sier uttrykkelig at Kosovos myndigheter ikke har kompetanse til å ”overprøve, redusere eller på andre måter begrense mandatene, maktene og påleggene [lagt Kosovos institusjoner] referert til i artikkel 146 og denne artikkel.”¹⁴⁵

I de siste nasjonale valgoppslutningene av 2008 stemte kun rundt 40 prosent av de stemmeberettigede.¹⁴⁶ UNMIK anerkjente likevel valget. Dette representerer slik et brudd på den interne selvbestemmelsesretten, da folkets politiske vilje om dets regime, til tross for de facto uavhengige statlige organer fra Serbia, ble satt til side.

---

¹⁴³ Det fullførte forslaget over avtale om Kosovos status av 26. mars 2007 (Ahtisaari-dokumentet”), Anneks IX og X og EULEX-misjonen i <http://www.eupt-kosovo.eu/new/index.php>

¹⁴⁴ Rep. Kos. Konstitusjon, paragraf 146 jf. Det fullførte forslaget over avtale om Kosovos status av 26. mars 2007 Anneks IX art. 2.1

¹⁴⁵ Min oversettelse

¹⁴⁶ Forum 2015 (u.å.)

Konstitusjonen begrenser også de muligheter befolkningen i Kosovo kan bestemme sin politiske status på. Konstitusjonens Grunnleggende Prinsipper paragraf 1 (3) fastslår at ”Republikken Kosovo (...) ikke kommer til å gjøre krav på eller søke om union med noen stat eller del av noen stat”.¹⁴⁷ Dette var en av disposisjonene landets styringsmakter måtte gå med på som følge av press fra det internasjonale samfunn.

Konstitusjonen, til tross for innvirkning i befolkningens vitale interesser, og til tross for at det under Grunnleggende Prinsipper paragraf 2 (1) klart sies at ”(...) suverenitet[en] stammer fra folket”,¹⁴⁸ er ikke lagt ut for folkeavstemning, noe som igjen gjør dennes legitimitet tvilsom, da denne slik ikke bare er i strid med folkets vilje, men kan representere brudd på selvbestemmelsen som sådan i og med dens begrensning samt selvbestemmelsens permanente karakter.¹⁴⁹ Ikke minst må her nevnes at da forslaget til konstitusjon ble forelagt til vedtakelse, skjedde dette gjennom akklamasjon, eller, tilrop, uten votering og uten tillatelse til videre diskutering av den, noe som i etterkant har skapt stor debatt og misnøye.

Denne, og dermed også Ahtisaari-dokumentet berører de vitale interessene til befolkningen i Kosovo, der den nekter de folkevalgte myndighetene betydelig suverenitet. I slike tilfeller er det folket selv, basert på folkesuverenitetsprinsippet, som burde ha votert over konstitusjonen ved folkeavstemning.

Det absurde med denne konstitusjonen er også at den i art. 2 (1) sier at Republikken Kosovo er ”utøvet i samsvar med (...) [folkets] referendum”. Men når verken Rambouillet-avtalens anneks om Kosovos fremtid, Ahtisaarit-planen, resolusjonen om erklæring av selvstendighet og konstitusjonen aldri er underlagt folkeavstemning, ser jeg ikke hvordan Kosovos ”suverenitet” som man sikter til i konstitusjonen er folkets vilje, særlig med henblikk på folkets faktisk uttrykte vilje slik redegjort for under punkt 4.3.4.

---

¹⁴⁷ Min oversettelse

¹⁴⁸ Min oversettelse

¹⁴⁹ Se mer om dette under punkt 3.2.4

Som en delvis konklusjon har befolkningen i Kosovo, ut fra de rettslige dokumenter under og etter krigen i 1998-99, således ikke fått bestemme ”i full frihet (...) når og slik de ønsker”, deres ”interne og eksterne politiske status”, uten ”ekstern innblanding”¹⁵⁰ slik folkeretten gir anvisning på. Resolusjonen om Erklæringen av 17. februar 2008 ble aldri underlagt folkeavstemning, noe heller ikke konstitusjonen ble, der de mange begrensninger i Kosovos suverenitet tilsier at selve suveren, altså, folket, skal ta stilling til dette, med grunnlag i folkesuverenitetsprinsippet og, dermed, demokratiske prinsipper.

4.5 Hensynet til stabilitet i Balkan

I vurderingen av hvorvidt et folk har rett til selvbestemmelse, hva enten det har gjeldt folket i Kosovo, Vest-Sahara eller andre steder, har man ofte trukket frem hensynet til stabilitet, der dette har blitt vinklet annerledes ut fra hvilke standpunkter man har hatt med hensyn til spørsmålet. I praksis blir den politiske vurderingen således ofte en del av den juridiske argumentasjonen av problemstillingen. Hvis man skulle ta en slik vurdering av hvilke virkninger utøvelsen av selvbestemmelsesretten for folket i Kosovo skulle ha for andre tilfeller, er det flere momenter som bør trekkes frem.

For det første har de etniske gruppene i det tidligere Jugoslavia hatt best samarbeid i mellom når Kosovo er blitt gitt utstrakt rett til selvstyre i perioden 1970-1980, der albanerne reelt sett har hatt like rettigheter og muligheter som andre folkeslag i føderasjonen. I takt med at høyere utdanning blant folket i Kosovo økte, forbedret også forholdene mellom både albanere og serbere i Kosovo seg, men også i relasjon til serbere utenfor den tidligere Kosovo-provinsens administrative grenser. Men på grunn av utviklingene særlig de to siste tiårene er situasjoner der man har ett sentralstyre i praksis ikke kunnet implementeres. For meget er forblitt uavklart særlig med hensyn til forsoningsprosessen, til at folket i både Kosovo og Serbia i praksis vil kunne la seg bli styrt av en sentralregjering. Faktisk sett vil særlig albanerne som mindretall ikke kunne få reell

---

¹⁵⁰ Helsingforserklæringen av 1. august 1975, prinsipp VIII avsnitt 2

tilgang til avgjørelsesprosesser og forfølge dets egne interesser hvis de skulle bli påtvunget en ny underleggelse i Serbia.

Det er også blitt sagt at Jugoslavia var dømt til å mislykkes allerede fra begynnelsen av: den hadde blant annet tatt inn et folk mot sin vilje og som ikke hadde noe tilknytning til den slaviske folkegruppe i resten av Jugoslavia – nemlig albanerne. Stabilitet kan ikke vedvare dersom et folk undertrykkes med det formål å hevde dets territorium. Om utøvelse av selvbestemmelsesretten for befolkningen i Kosovo skulle forekomme i fremtiden ville dette i siste instans ført til varig stabilitet i Balkan. Kriteriene for alle andre folkeslag som påberoper seg selvbestemmelse ville jo forblitt de samme; er man et folk i folkerettslig forstand og eksempelvis er under ulovlig fremmed styre eller til de grader fått sin rett til selvstyre undertrykket, hvor det i tillegg ikke er vilje til forbedring, har man følgelig rett til selvbestemmelse. De snevre rammene for kvalifisering til retten av selvbestemmelse samt prinsippet om territoriell integritet blir fortsatt bevart, samtidig som man bidrar til å styrke den universelle freden.

4.6 Kort sammendrag og konklusjon

Ut fra fremstillingen under punkt 4.2 kan det konstateres at folket i Kosovo er et folk i folkerettslig forstand, og har således i det minste rett til intern selvstyre. Som følge av okkupasjonene og koloniseringene først av det Ottomanske Imperiet, så av Serbia, slik redegjort for under punkt 4.3.1, hadde Kosovo for det første vært berettiget til påberopelse av Erklæringen om koloniserte land og folk av 1960. Koloniseringen av Kosovo hadde, i likhet med de fleste koloniserte folk som senere kom under FN-tilsyn og senere fikk uavhengighet, begynt mye tidligere enn selvbestemmelsens utforming som regel, der både fremtidige konstitusjoner og annet regelverk hadde bygget på ugyldige beslutninger om annekteringer. Erklæringen var således relevant til tross.

Ved uttredelse bør Kosovos grenser videre ta utgangspunkt i uti possidetis-prinsippet, jf punkt 3.3, der de etablerte administrative grensene bekreftet i konstitusjonen av 1963 samt 1974 bør legges til grunn.

Subsidiært hadde Kosovo hatt rett til å utøve sin rett til selvbestemmelse ved å avslutte sitt medlemskap i Jugoslavia. Som en nasjonalitet hadde de også blitt gitt konstitutive rettigheter på lik linje med andre konstituerende nasjoner og var de facto en enhet uavhengig av Serbia, jf fremstillingen under punkt 4.2 og 4.3.1. Ut fra argumentasjonen i punkt 4.3.3 var både albanere og serbere borgere av Jugoslavia, og etter Jugoslavias oppløsning hadde Serbia dermed ingen rett i folkerettslig forstand til å underlegge seg Kosovo som Jugoslavias suksessor.

Slik redegjort for under punkt 4.3.2 ble albanerne gjenstand for så alvorlige overgrep frem til 1999 at de følgelig i også på dette grunnlag var berettiget til uttredelse fra Jugoslavia. Med hjemmel i blant annet Erklæringen om vennskapelige forbindelser av 1970 samt folkerettslig sedvanerett som utkommet i ICJ praksis hadde de således rett til å bestemme den nasjonale status flertallet av befolkningen ønsket.

Som det har gått frem under punkt 4.4 kan det ikke sies at Kosovo har fått utøvet sin rett til selvbestemmelse selv med selvstendighetserklæringen av 17. februar 2008. Folkets klare vilje er en fullstendig uavhengig og suveren stat. Suvereniteten og den territorielle integriteten er imidlertid i dag sterkt begrenset og vilkårliggjort. Erklæringen bærer i realiteten mer preg av å være kun et ønske om ekstern selvbestemmelse, og kun til en viss grad utvidelse i den interne selvbestemmelsen, enn en reell utøvelse av retten.

Likeså setter den mer eller mindre påtvungne konstitusjonen grenser for fremtidig utøvelse av selvbestemmelsesretten - bare når et folk fritt kan bestemme over ens politiske, sosiale, kulturelle og økonomiske interesser kan folket sies å ha utøvd sin grunnleggende kollektive rett til selvbestemmelse. For, selvbestemmelse er det grunnleggende vilkåret for frihet og ellers for full nyttiggjørelse av alle individuelle menneskerettigheter.¹⁵¹ Kollektiv frihet, i form av å bestemme den politiske status, er igjen det fundamentale vilkår for individuell frihet. For et velfungerende demokratisk system bør folket selv reelt sett være suverenen.

---

¹⁵¹ Se her også Generalforsamling Resolusjon 637 A (VII) av 12. desember 1952

En utøvelse av retten til selvbestemmelse for folket i Kosovo vil kunne tjene som en ”jordmor” som endelig vil integrere Kosovo i det europeiske fellesskap – slik folket i området ønsker og alltid har ønsket – samtidig som det vil tillate en raskere demokratisering av Serbia. Respektering av rettigheten fra den serbiske stats side vil likeså kunne representere en kompensasjon for okkupasjon, krigsforbrytelser og etnisk rensing gjort i Kosovo gjennom årene, noe som vil gjøre forsoningsprosessen folkene imellom, som så sårt trengs, mye enklere og raskere.

5 Litteraturliste

vensjoner, aaler og traktater

Konvensjoner og traktater

Westphalia-traktatene	The treaties of Westphalia. Peace Treaty Between the Holy Roman Emperor and the King of France and their respective Allies, Westphalia 24. oktober 1648, http://www.yale.edu/lawweb/avalon/westphal.htm [Sisert 07. april 2008]
Londontraktaten	Treaty of London – Peace Treaty between Greece, Bulgaria, Serbia, Montenegro and the Ottoman Empire, London 30. mai 1913, http://en.wikisource.org/wiki/Treaty_of_London - Peace Treaty between Greece, Bulgaria, Serbia, Montenegro and the Ottoman Empire [Sisert 13. april 2008]
Folkeforbundspakten	Folkeforbundspakten, 28. april 1919
FN pakten	De Forente Nasjoners pakt, 26. juni 1945
ICJ statuttene	Statuttene for Den Internasjonale Domstol, 26. juni 1945
Konvensjonen om bekjempelse av folkemord	Konvensjonen om bekjempelse og straff av folkemord, 9. desember 1948
FN SP	Konvensjonen om Sivile og Politiske rettigheter (FN), 16. desember 1966
FN ØSK	Konvensjonen om Økonomiske, Sosiale og Kulturelle rettigheter (FN), 16. desember 1966
Wien-konvensjonen	Wien-konvensjonen om traktatretten, 23. mai 1969

Helsingforserklæringen	Helsinki Final Act, 1. august 1975
Unionen Serbia-Montenegro	Statspakten mellom Serbia og Montenegro, 14. mars 2002 http://www.mfa.gov.yu/Facts/const_scg.pdf [Sisert 15. april 2008]
Rambouillet-dokumentet	Rambouillet Agreement. Interim Agreement for peace and self-government in Kosovo, 23. mars 1999, http://www.state.gov/www/regions/eur/ksvo_rambouillet_text.html [Sisert 15. april 2008]
Kumanovo-avtalen	Military technical agreement between the International Security Forces ("KFOR") and the Governments of the Federal Republics of Yugoslavia and the Republic of Serbia, 9. juni 1999, http://www.nato-otan.org/kosovo/docu/a990609a.htm [Sisert 15. april 2008]
Ahtisaari-dokumentet	Det fullførte forslaget over avtale om Kosovos status, 26. mars 2007, http://www.unosek.org/docref/Comprehensive_proposal-english.pdf [Sisert 15. april 2008]

Resolusjoner

- FN Sikkerhetsråd resolusjon 757, 30. mai 1992
- FN Sikkerhetsråd resolusjon 777, 19. september 1992
- FN Sikkerhetsråd resolusjon 821, 28. april 1993
- FN Sikkerhetsråd resolusjon 1160, 31. mars 1998
- FN Sikkerhetsråd resolusjon 1244, 10. juni 1999
- FN Generalforsamling resolusjon 637 A (VII), 12. desember 1952
- FN Generalforsamling resolusjon 1514 (XV), 14. desember 1960, Declaration on the granting of independence to colonial countries and peoples

- FN Generalforsamling resolusjon 1541 (XV), 15. desember 1960, Principles which should guide members in determining whether or not an obligation exists to transmit the information called for under article 73e of the charter
- FN Generalforsamling resolusjon 2625 (XXV), 24. oktober 1970, Declaration on principles of international law concerning friendly relations and cooperation among states in accordance with the charter of the United Nations
- FN Generalforsamling resolusjon 51/111, 5. mars 1997
- FN Generalforsamling resolusjon 54/183, 29. februar 2000

Konstitusjoner

- Konstitusjonen for Den Føderale Folkerepublikken Jugoslaviske, 31. januar 1946
- Konstitusjonen for Den Sosialistiske Føderale Republikken Jugoslavia, 7. april 1963
- Konstitusjonen for Den Sosialistiske Føderale Republikken Jugoslavia, 21. februar 1974
- Rammekonstitusjonen om midlertidig selvstyre, 15. mai 2001
<http://www.unmikonline.org/constframework.htm>
- Republikken Kosovo sin konstitusjon, i kraft 15. juni 2008
<http://www.kushtetutakosoves.info/?cid=2,247>

Rettspraksis, rapporter, pressemeldinger og uttalelser

- Den Internasjonale Domstolen i Haag, Rådgivende retningslinjer om Vest-Sahara av 16. oktober 1975
- Forum 2015, Elections and political parties in Kosovo, (u.å.) Pristina,
http://www.forumi2015.org/home/index.php?option=com_content&task=view&id=65&Itemid=1 [Sist sitert 24. april 2008]
- Generalforsamling pressemelding SHC/3403 <http://www.un.org/apps/pressreleases/>
- Generalforsamling pressemelding SHC/3348 <http://www.un.org/apps/pressreleases/>
- Human Rights Watch rapport (2000)
<http://www.hrw.org/reports/2000/fry/index.htm#TopOfPage>

- International Crisis Group Balkans Report No. 46, Intermediate Sovereignty as a Basis for Resolving the Kosovo Crisis, 9. november 1998
- Menneskerettskommisjonen, Generell kommentar nr. 12
<http://www1.umn.edu/humanrts/gencomm/hrcom12.htm>
- NATO Final Report, The Kosovo Crisis in an International Law Perspective: Self-Determination, Territorial Integrity and the NATO intervention av 16. juni 2001:
<http://www.nato.int/acad/fellow/99-01/kumbaro.pdf>
- Reference re Secession of Quebec [1998] 2 S.C.R 217, Supreme Court of Canada
- The American Association for the Advancement of Science (1999)
http://shr.aaas.org/kosovo/pk/pl_2.html
- Voldgiftskommisjonen for Fredskonferansen om tidligere Jugoslavia, Retningslinje nr. 3 / Arbitration Commission of the Peace Conference on former Yugoslavia, Opinion no. 3, 11. januar 1992

Bøker

Buchanan, Alan, *Justice, Legitimacy and Self-Determination*, Oxford, 2004

Black's *Law Dictionary*, USA, 2004

Cassese, Antonio, *International law*, Oxford, 2001

Cassese, Antonio, *Self-Determination of Peoples: A legal reappraisal*, Cambridge, 1995

Hannum, Hurst; *Autonomy, Sovereignty and Self-Determination. The accommodation of conflicting rights*, Revised edition, Philadelphia, 1996

Høstmælingen, Njål, *Internasjonale Menneskerettigheter*, 2. opplag. Oslo, 2004

Kelmendi, Muhamet, *Vështrimi juridiko-politik i çështjes shqiptare në prag të luftës së fundit në Kosovë (1990-1998)*, Pristina, 1999

Knop, Karen, *Diversity and Self-Determination in International Law*, Cambridge, 2002

Malcolm, Noel, *Kosovo – A short history*, Revised edition, London 2002

Nowak, Manfred, *U.N. Covenant on Civil and Political Rights: CCPR commentary*, 2nd Revised edition, Oxford, 2005

Rrecaj, Besfort, *E drejta e Kosovës për vetëvendosje dhe shtetësi / Kosovo's right to self-determination and statehood*, Pristina, 2006

Ruud, Morten og Ulfstein, Geir, *Innføring i folkerett*, 2. opplag, Oslo, 2004

Simma, Bruno og Mosler Hermann, *The Charter of the United Nations: a commentary*, Oxford, 2007

Østerud, Øyvind, *Nasjonenes selvbestemmelsesrett*, Drammen, 1984

Elektroniske artikler

Cassese, Antonio, Kosovo - Cassese: nessuna violazione del diritto internazionale nella dichiarazione d'indipendenzaon Kosovo, Virgilio 2008,
http://notizie.alice.it/notizie/esteri/peacereporter/2008/02_febbraio/18/kosovo%20-%20cassese%20%20nessuna%20violazione%20del%20diritto%20internazionale%20nella%20dichiarazione%20d%20indipendenza,14086511.html [Sitert 24. februar 2008]

Gruda, Zejnullah, Some key principles for the lasting of solution for the status of Kosovoa; Uti possidetis, the ethnic principle and self-determination, Chicago-Kent Law Review 2005, <http://lawreview.kentlaw.edu/articles/80-1/Gruda%20PDF3.pdf> [Sitert 15. februar 2008]

Hasani, Enver, Uti possidetis juris: From Rome to Kosovo, Fletcher Forum of World Affairs 2003, <http://operationkosovo.kentlaw.edu/symposium/resources/hasani-fletcher.htm> [Sitert 16. april 2008]

Hannum, Hurst, A better plan for Kosovo, Hong Kong, 2008,
<http://www.csmonitor.com/2007/0507/p09s01-coop.htm> [Sitert 1. mars 2008]

Knudsen, Rita Augestad, *The Rambouillet Conference on Kosovo. Background and diplomacy: Clarity from disorder*, Msc Dissertation, History of International Relations, London School of Economics, 2006

Internasjonale organisasjoners websider

- United Nations Interim Mission in Kosovo – UNMIK: <http://www.unmikonline.org/> [Siteret 20. april 2008]
- European Union Planning Team for Kosovo - EULEX: <http://www.eupt-kosovo.eu/new/index.php> [Siteret 20. april 2008]
- Central Intelligence Agency (CIA), The World Factbook, Timor-Lest, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tt.html> [Siteret 20. april 2008]

6 Lister over tabeller og figurer m v

<http://www.uio.no/studier/emner/jus/jus/VALSPE10/>